

Het raadsel Israël

THEMA: DE KERK EN
HET JOODSE VOLK

Onder
Weg

Inspiratie
voor
reisgenoten

10 **GEHEIMENIS** KOERT VAN BEKKUMS VISIE OP ISRAËL > 12 **KEES HAAK EN RIEN VRIJHOF** WORSTELLEN MET HET JOODSE VOLK > 26 **BART NITRAUW** 'LATEN WE OOG HEBBEN VOOR DE ZUIGKRACHT VAN ONZE CULTUUR'

06 OPINIE

Het geheimenis van Israël

Hoe moet je als volgeling van Jezus aankijken tegen het Joodse volk, waaruit onze Heer is voortgekomen? Christenen, ook gereformeerde, zijn daar behoorlijk over verdeeld. Koert van Bekkum vertelt van de weg die hij hierin is gegaan.

---

10 OPINIE

Hoe zit het ook alweer met het Joodse volk?

Israël verdeelt. Dat is altijd al zo geweest. Minstens zo gevoelig is de vraag hoe je als christen aankijkt tegen het Joodse volk. Ook daarover lopen de meningen onder christenen fors uiteen, zozeer zelfs dat velen door de bomen het bos niet meer zien of zich er, door alle meningsverschillen, niet meer zo druk over maken. Een overzicht van de meest voorkomende opvattingen.

12 INTERVIEW

Worstelen met Israël

Hoe bijzonder is het Joodse volk? Het is opvallend dat de CGK daar een heel ander idee over heeft dan de kerken uit de Vrijmaking (GKv en NGK). Waarin bestaat dat verschil in visie? Hoe komt dat? En is er misschien een mogelijkheid om dichter bij elkaar te komen? *OnderWeg* spreekt met Kees Haak, missioloog en oud-docent aan de TU Kampen, en Rien Vrijhof, emeritus predikant en deputaat voor de relatie kerk en Israël in de CGK.

04 PRAKTIJKLOKAAL

Hoeveel redenen tot dankbaarheid tel je?

Het zingt zo gemakkelijk weg: 'Tienduizend redenen tot dankbaarheid', maar tot hoeveel redenen of zegeningen kom je, persoonlijk en ook met elkaar? In de GKv van Nijkerk is een initiatief gestart om via een WhatsAppgroep met elkaar die – zo mogelijk – tienduizend redenen te benoemen.

---

22 EYEOPENER

Elkaar bemoedigen in het geloof

Stel dat je de grote apostel Paulus tegenkomt, hoe zou jij hem dan bemoedigen? Ja, je leest het goed: Paulus heeft bemoediging nodig en hij gaat ervan uit dat jij die kunt geven. Dat schrijft hij zelf aan het begin van zijn brief aan de christenen te Rome.

26 ONTMOETING

'Laten we oog hebben voor de zuigkracht van onze cultuur'

Als bestuurder van jeugdhulporganisatie SGJ maakte Bart Nitrauw mee wat zich allemaal in christelijke gezinnen afspeelt. Hij waardeert de huidige openheid in gezinnen, maar waarschuwt voor de zuigkracht van de cultuur. 'Ik kijk geestelijk naar de werkelijkheid. En dat levert permanent spanning op.'

---

30 JEUGDWERK

Kun je in de kerk jezelf zijn?

Jeugdleiders zeggen vaak dat ze het belangrijk vinden dat jongeren de ruimte krijgen om zichzelf te zijn in de kerk. Het is bijna een cliché en nogal abstract ook. Want wat bedoel je daar precies mee? Tegelijk blijkt uit het gesprek dat Karen Scheele met een jongere voerde, dat die ruimte inderdaad erg belangrijk is.

16 **REPORTAGE****Verknocht aan Israël**

Busladingen Nederlanders bezoeken ieder jaar Israël, benieuwd hoe het decor van al die Bijbelse verhalen er in werkelijkheid uitziet. Op sommigen maakt het heilige land zo'n indruk dat het blijvend iets in hun leven verandert. Drie van hen – oud-journalist Aad Kamsteeg, CIS-vertegenwoordiger Aart Brons en Near East Ministry-werker Daniël – delen hun verhaal.

EN VERDER:12 **Redactioneel**19 **Nieuws**19 **Colofon**20 **Stimulans**21 **Column Eline de Boo**29 **Column Maarten Verkerk**

Stockbeelden: Oleg Ivanov IL/Shutterstock (voorkant); River City Church/Flickr (pagina 4 onder); Zhax/Shutterstock (pagina 11); Ocskay Bence/Shutterstock (pagina 22); Maya Kruchankova/Shutterstock (pagina 31).

Pijn

Na te hebben gewandeld door de glooiende heuvels van Galilea met hun bloemenpracht of te hebben gezwommen in het koele, bladstille meer van Kapernaum is het goed om op Jom Hasjoa letterlijk stilgezet te worden bij de miljoenen slachtoffers van de Holocaust. De sirene loeit, de vrachtwagenchauffeur klimt uit de cabine en gaat naast zijn wagen staan, een ouder echtpaar houdt op de stoep de pas in. Het dringt tot je door hoe vreselijk het is dat je, alleen omdat je deel uitmaakt van een bepaald volk, uitgeroeid kunt worden. Het dringt tot je door dat dit Joodse volk al eeuwenlang een aangevochten bestaan kent – mag je het hun kwalijk nemen dat ze nu met hand en tand hun eigen land verdedigen? Het dringt tot je door dat het geen wonder is dat Joden vaak zo stekelig reageren, want leer hun mensen kennen, laat staan vertrouwen...

Daar sta je als christen tussen. Zijn wij – die een Jood als Heer volgen, omdat we Hem herkennen als de Zoon van God en de ware messias, die de Schriften heeft vervuld – niet veel te weinig navolgers geweest van zijn nederigheid en zachtmoedigheid? Zijn we niet veel te vaak vergeten dat wij als wilde loten zijn geënt op de olijf, en dat niet wij de wortels dragen, maar de wortels ons?

Na zo veel eeuwen het Joodse volk te hebben gestigmatiseerd, uitgesloten, vervolgd en zelfs vernietigd, vraag je je af hoe we als christenen door de *sabra*, de cactusvrucht waarmee de Israëliërs vergeleken worden, heen kunnen breken. Hoe we door die harde, stekelige, stugge buitenkant kunnen komen, om de zachte binnenkant te bereiken en hun vertrouwen te winnen.

Hoe kan het dat het ons in tweeduizend jaar christendom niet is gelukt het Joodse volk, op uitzonderingen na, tot jaaloersheid te wekken? Hoe komt het dat we hen juist vaak van ons afgestoten hebben? Terwijl zij ons (of wij hen?) zo nabij staan. We kennen dezelfde JHWH, dezelfde Tenach (ons Oude Testament), dezelfde verbonden, dezelfde beloften (Romeinen 9:5), ja, het Joodse volk is onze oudste

broer (Lucas 15:25v). Hoeveel pijn doet het mij dat juist mijn *broer* nog voorbijgaat aan Jezus de messias? En wat doe ik daaraan? (Romeinen 9:2-3). Bid om de vrede voor Jeruzalem.

**Jan Haveman (GKv),
redacteur *OnderWeg***

GKv Nijkerk: hoeveel redenen tot dankbaarheid tel je?

Het zingt zo gemakkelijk weg: 'Tienduizend redenen tot dankbaarheid'. Zoals je ook andere soortgelijke zinnen makkelijk uitspreekt: tel je zegeningen, of: zing je leven lang over Gods concrete goedheid. Maar hoe doe je zo iets nu concreet en tot hoeveel redenen of zegeningen kom je, persoonlijk en ook met elkaar?

In de GKv Nijkerk is een initiatief gestart om via een WhatsAppgroep met elkaar die – zo mogelijk – tienduizend redenen te benoemen. Ze zijn hiermee niet de

>> *'Het lijkt me een gave manier om zo elke dag stil te staan bij je zegeningen'* <<

eersten. Eva Aalbers, initiatiefneemster in Nijkerk, zag elders een WhatsAppgroep die hetzelfde beoogt. Ze zegt: 'Het lijkt me een gave manier om er zo zelf toe aangezet te worden elke dag stil te staan bij je zegeningen. Daarnaast lijkt het me ook mooi om ze met anderen te delen, en van elkaar te horen waar je die dag dankbaar voor was.'

Het initiatief werkt als volgt: mensen geven hun nummer door aan Eva Aalbers en zij voegt hen toe aan de WhatsAppgroep. Er zijn drie regels om mee te doen:

1. Formuleer je dankbaarheid in één zin.
2. Nummer jouw reden tot dankbaarheid, zodat duidelijk wordt wanneer de tienduizend redenen gehaald worden.
3. Reageer niet op elkaar.

Mensen die meedoen hoeven zich niet verplicht te voelen om elke dag iets te delen. Eva Aalbers hoopt dat op dankdag 2017 tienduizend redenen genoemd zijn.

Getuigenissen in diensten GKv Brunssum

Het is in lijn met de Bijbel: leg getuigenis af over Gods werk in jouw leven. Neem bijvoorbeeld deze zin uit Psalm 66: 'Kom en hoor wat

Er kunnen heel wat aanleidingen zijn voor een getuigenis tijdens de dienst, zoals een volwassendoop of het doen van belijdenis.

ik je wil vertellen, (...) wat Hij voor mij gedaan heeft.' Het is niet eenvoudig dat vorm te geven in de kerkdienst, na een lange periode waarin daarvoor binnen de kerken weinig aandacht was. De kerkenraad van de GKv Brunssum-Treebeek heeft hierover nagedacht en er een handleiding voor samengesteld. Ds. Wilmer Blijdorp van Brunssum geeft aan dat die handleiding twee hoofdlijnen heeft:

1. Getuigenissen moeten de naam van God verkondigen. Hoewel het getuigenis volop persoonlijk mag zijn, moet het niet gaan om het etaleren van het persoonlijke leven: laat het een getuigenis zijn van wat God gedaan heeft, ter bemoediging en verwondering van de gemeente.
2. Getuigenissen worden vooraf door- gesproken, bijvoorbeeld met de wijkou- derling en de predikant (of een andere voorganger of preeklezer). De bedoeling

hiervan is dat de eerste hoofdlijn 'geborgd wordt' en dat de lengte van het getuigenis binnen de perken blijft. Anderzijds is het belangrijk om het 'wel echt het eigen verhaal van mensen te laten zijn'.

Behalve een apart getuigenis is het ook mogelijk om de inbreng van mensen in een preek te verwerken.

De GKv Brunssum-Treebeek geeft aan dat in het omgaan met getuigenissen de kerkenraad een actieve rol speelt: 'We hebben als kerkenraad gezegd: laten we in onze pastorale contacten deze vraag in het achterhoofd meenemen, namelijk of er dingen zijn die mooi zijn om met de gemeente te delen, tot eer van God? Tegelijkertijd hebben we gezegd: getuigenissen hoeven geen regel te worden.'

Dit laatste heeft voor Brunssum-Treebeek een theologische achtergrond: getuigenissen hebben hun waarde als bemoe-

digende verhalen van wat God vandaag doet, maar 'ons geloof is niet gebaseerd op wat wij vandaag meemaken. Dat getuigenissen geen regel hoeven te worden, heeft ook een meer pastorale achtergrond: persoonlijke getuigenissen kunnen mensen ook neerdrukken ('Zoiets maak ik nooit mee') of ze kunnen een bepaalde

geestelijk competitieve sfeer creëren dat je toch eigenlijk ook wel iets bijzonders moet meemaken én vertellen.'

De kerkenraad geeft tegelijk aan dat er heel wat aanleidingen kunnen zijn voor een getuigenis tijdens de dienst, zoals een volwassendoop, het doen van belijdenis en het lid worden of afscheid nemen

van de gemeente. Zo is er een getuigenis geweest van iemand die in een ver verleden lid was van de gemeente, er ook belijdenis heeft gedaan, en die na allerlei omzwervingen, letterlijk en geestelijk, na dertig jaar weer bij de gemeente terugkeerde.

Vieringleiders en programmamakers in NGK RijnWaarde

De NGK RijnWaarde (voluit: Utrecht Leidsche Rijn-Rijnwaarde) is een jonge gemeente, ze bestaat nog geen tien jaar. Mede hierdoor is al vanaf de start van de gemeente een eigen liturgische cultuur ontstaan, met eigen taken voor predikant, vieringleiders en 'programmamakers'. De vieringleider heet mensen welkom en doet de mededelingen en de voorbede. Hiermee wordt, ook voor bezoekers, zichtbaar gemaakt dat meer mensen dan alleen een predikant betrokken zijn bij de eredienst. Ds. Mark Rietkerk: 'Zo kan ik me concentreren op de inhoudelijke

kant van de eredienst.'

Naast de vieringleiders zijn er ook programmamakers. Zij zoeken de liederen voor de dienst uit en maken deel uit van het muziekteam dat de dienst muzikaal begeleidt. De predikant zorgt voor het thema en de Bijbeltekst en geeft suggesties voor liederen. De dienstdoende programmamaker kiest de liederen uit en maakt een definitieve liedselectie in overleg met de predikant. Voordeel van deze aanpak is dat de programmamakers goed thuis zijn in het brede assortiment van liederen waaruit kan worden geput. Bovendien onderstreept deze aanpak de

»» *Ook voor bezoekers wordt zichtbaar dat meer mensen dan alleen een predikant betrokken zijn bij de eredienst* <<

gevarieerdheid van de gemeente, omdat elke deelnemer in het team zijn eigen achtergrond en ideeën meeneemt.

En verder

...is de GKv Bergen op Zoom 'groene kerk' geworden. 'Gerechtigheid voor mens en natuur' is onderdeel geworden van de visie van de kerk. Heel concreet zijn er besparingsmaatregelen genomen voor het kerkgebouw, onder andere

door dubbel glas te plaatsen en betere tochtwering. Het komende jaar komen er zonnepanelen. In een vijfjarenplan is opgenomen dat er elk jaar een nieuwe stap rond duurzaamheid gezet wordt. Zie www.groenekerken.nl/kerken/bergen-op-zoom.

...heeft de GKv Zwijndrecht geëxperimenteerd met eenmalige incasso-opdrachten tijdens de collecte in de biddagdienst. Dit experiment is goed bevallen, de gemeente wil ermee doorgaan.

...laat de GKv van Hardenberg-Centrum bruidsparen voortaan zelf het doel kiezen van de collecte tijdens de dienst van de huwelijksbevestiging.

...gebruikt de GKv Kampen-Noord bij het avondmaal eenmalig een rond, plat brood, waar iedereen zelf een stukje van af moet breken. Dit gebeurt op verzoek van de voorganger, onder verwijzing naar de praktijk in de tijd van het Nieuwe Testament.

Het geheimenis van Israël

Hoe moet je als volgeling van Jezus aankijken tegen het Joodse volk, waaruit onze Heer is voortgekomen? Christenen, ook gereformeerde, zijn daar behoorlijk over verdeeld. Koert van Bekkum vertelt van de weg die hij hierin is gegaan.

tekst **Koert van Bekkum** beeld **Jan Haveman**

De vraag hoe we als christenen het Joodse volk moeten zien, dringt zich op vanuit de actualiteit. Niet omdat het jodendom hier heel present is; het aantal Nederlanders dat volgens de *halacha* als joods wordt beschouwd, bedraagt nog geen veertigduizend. Wel omdat onze samenleving onder sterke invloed staat van twee tegengestelde bewegingen. Aan de ene kant stempelen de Tweede Wereldoorlog en de Holocaust onverminderd het publieke leven. Dat laat zich voelen, tot in de Bijbeluitleg aan toe. Aan de andere kant zijn er de dagelijkse berichten over het Israëlisch-Palestijnse conflict, de zelfbewuste presentie van de islam en de opkomst van nieuw, ook westers antisemitisme. Bovendien neemt de irritatie over de zelfbeschermende maatregelen van de staat Israël toe. Deze tegengestelde bewegingen stellen kerken en christenen voor vragen. Zonder de staat Israël is 'elke Jood een ongedekte cheque', aldus Abel Herzberg. De geschiedenis van (ook christelijk gemotiveerd) geweld tegen Joden laat helaas zien dat dit inderdaad zo is. Tegelijk is Israël bijzonder – is het niet in Bijbelse, dan wel in religieuze

of historische zin. Dat blijkt uit de eigen plek van het Joodse volk door de eeuwen heen, uit het voortdurende verzet tegen die uitzonderingspositie en uit het bestaan van een Joodse staat.

Maar wat betekent dit voor de houding van christenen tegenover die seculiere staat en het jodendom? Hoe moet je omgaan met de sterk versplinterde gemeenschappen van messiasbelijdende Joden, die ondanks alles steeds meer voet aan de grond krijgen, ook in Israël? Komt betrokkenheid bij Israël niet in mindering op de steun aan christenen in het Midden-Oosten, in het bijzonder Palestijnse christenen?

Die vragen kunnen kerken en christenen niet langer negeren. Zelfs de organisatie Christenen voor Israël ontkomt er niet aan tegenwoordig ook geld te reserveren voor Palestijnse christenen. Ook kerken die aandacht voor de speciale plaats van het Joodse volk zagen als een kwestie van hobbyisten en 'Israëlgekkies' kunnen er niet meer omheen. Dat komt door de actualiteit en de toenemende contacten met andere christenen. Maar ook omdat de Bijbeluitleg tegenwoordig meer aandacht besteedt aan het

Joodse karakter van het Nieuwe Testament. 'In gebed voor Israël' heet een hoofdstuk in het veelgelezen boek *Paulus. Pionier voor de Messias van Israël* (2001) van de Kamper emeritus Jakob van Bruggen. Dat roept toch een vraag op. Zouden we misschien met Paulus wat vaker voor het Joodse volk moeten bidden?

Leesregel

Ook voor mijzelf is dit onderwerp niet altijd een levende realiteit geweest. In de vrijgemaakte wereld waarin ik opgroeide, overheerste een zeker vervangingsdenken, zij het met eigen accenten. 'De kerk is in de plaats van Israël gekomen.' Het *Nederlands Dagblad* zag de stichting van de staat Israël niet als vervulling van oudtestamentische profetieën en bekeek het Israëlisch-Palestijnse conflict vooral vanuit volkenrechtelijk perspectief.

Tegelijk sprak Aad Kamsteeg van een bijzondere leiding van God, die zijn eigen volk weer een thuis had gegeven. En op de middelbare school liet onze leraar godsdienst ons een opmerkelijk stuk van professor Jochem Douma lezen uit het boek *Er staat*

>> Zouden we misschien met Paulus wat vaker voor het Joodse volk moeten bidden? <<

geschreven, er is geschied (1986). Daarin maakte hij duidelijk dat 'Israël' in de Bijbeltekst 'zo zal heel Israël behouden worden' (Romeinen 11:26) echt alleen slaat op het Joodse volk, niet op de kerk.

Chiliasische visies werden wel besproken, maar verworpen. De Bijbel moet immers heilshistorisch worden gelezen. Tijdens mijn studie theologie leerde ik de waarde van deze leesregel onder meer inzien in een debat met Mart-Jan Paul over de aard van Gods beloften aan Israël in Ezechiël 37. Hoe moeten we profetie zien? Is dat een 'woord gesproken op zijn tijd'? Of is profetie een meer precieze voorzegging van de toekomst, die allereerst letterlijk moet worden gelezen? Laatstgenoemde opvatting doet volgens mij toch echt minder recht aan de teksten.

Gaandeweg kwam het Joodse volk zo duidelijker in beeld. De kennismaking met het zogenoemde 'nieuwe perspectief op Paulus', in de gereformeerde en evangelicale varianten van Van Bruggen en Tom Wright, maakte van alles los. Bijvoorbeeld over de leer van de rechtvaardiging. Volgens de traditionele uitleg meenden de farizeeën gerechtigheid bij God te kunnen verdienen door zich aan de Thora te houden. Maar als die houding pas ontstond toen de farizeeën Jezus afwezen als de messias van Israël, verschuift er nogal wat.

Juist voor wie de Joodse achtergrond van het Nieuwe Testament honoreert, valt veel op zijn plek. De debatten tussen Jezus en de farizeeën winnen aan scherpte. Het blijkt de treffende achtergrond van de hevige

conflicten over de plek in de gemeenschap van niet-Joodse christenen. En de worsteling met Gods oordeel over de tempel wordt voelbaar. De verwoesting van die tempel maakt namelijk duidelijk dat Joden, ook diegenen die in de messias Jezus geloven, op een andere manier verder moeten. Maar hoe dan?

De Hebreeënbrieff en de rabbijnse geschriften wijzen uiteenlopende wegen. En het lijkt erop dat de meer heilshistorische lezing van de Schrift, zoals we die kennen uit de Griekse vertaling van het Oude Testament en de geschriften van Flavius Josephus, in het jodendom naar de achtergrond wordt gedrukt. De dagelijkse gebeden in de syna- >>

goge kwamen in de plaats van de offers in de tempel. Meer en meer werd de Thora in het jodendom gezien als Gods tijdloze, eeuwige openbaring. Tegelijk piekerden de messiasbelijdende Joden er niet over hun Joodse leven en feesten op te geven. Dat hadden Jezus, Jakobus en Paulus toch ook niet gedaan?

Aangrijpend

Zicht krijgen op een ontwikkeling is wat anders dan het ontmoeten van levende mensen. De vraag naar de kijk op het Joodse volk werd voor mij pas echt actueel toen ik in 1998 en 2000 voor onderzoek in Israël verbleef. Nabij de wijk Mea Shearim in Jeruzalem waren de orthodoxe Joden niet weg te denken uit het straatbeeld. Ik had vrijwel dagelijks contact met veelal seculiere archeologen en historici. En de gebeden bij de Klaagmuur gaven te denken. Wat zou God met deze intense tot Hem uitgesproken gebeden doen?

Latere contacten met collega-Bijbelwetenschappers uit conservatieve en orthodoxe kringen gaven gelegenheid om hierover door te spreken. Bovendien maakte ik via oud-journalist Paul Hellmann kennis met een grote, vrijwel vergeten groep: de geassimileerde Joden uit Midden-Europa, die – ergens tussen jodendom en christendom in – voluit deel uitmaakten van de Europese cultuur. Toen de nazi's toesloegen, werden ze door vrienden en kerkgenoten massaal in de steek gelaten. Het is een aangrijpend verhaal, onder meer in beeld gebracht in Hellmanns boek *Irene, mijn grootmoeder* (2015).

Twee constanten kenmerkten deze ontmoetingen. Allereerst blijdschap over wederzijdse belangstelling en de momenten in de geschiedenis waarop ook christenen verrassend de helpende hand toestaken. Maar ook pijn en terughoudendheid vanwege de kwalijke gevolgen van christelijk geïnspireerd antisemitisme. Velen, ook in Israël, zijn er inmiddels van overtuigd dat ze van christenen geen gevaar meer te duchten hebben. Vooral de pauselijke encycliek *Nostra Aetate* (1965) heeft daarin veel betekend. Maar het neemt de ge-

schoktheid, het verdriet en de vragen niet weg.

Messiasbode

Moeten gereformeerde christenen daar wat mee? Het verleden spreekt wat dat betreft boekdelen. De Statenvertaling (1637) nam voor het Oude Testament een in Venetië uitgegeven rabbijnenbijbel als uitgangspunt. Menige uitleg van middeleeuwse rabbijnen belandde zo in de kanttekeningen.

De *Redelijke godsdienst* van Wilhelmus van Brakel (1700) spreekt breedvoerig over de toekomst van het Joodse volk.

Het Réveil, een opwekkingsbeweging die in de kerken van de Afscheiding van 1834 veel invloed had, stond vanwege de betrokkenheid van onder meer Isaac da Costa bekend als de 'Joodsche hervorming'. Een andere bekeerde Jood, Salomon Mozes Flesch, werd in 1846 de eerste predikant van de afgescheiden gemeente in Amersfoort. Dat was bepaald geen gemakkelijke combinatie, bleek al snel uit botsingen over zijn preken. In 1875 stelden de afgescheiden kerken een speciale commissie in voor de 'zending onder Israël'. Nog weer later legden invloedrijke predikanten als Jan van Andel en Gerrit Doekes een duidelijk verband tussen de toekomstige bekering van 'het oude Bondsvolk' en de toekomst van de kerk. De gereformeerde zending, onder meer

via de *Messiasbode*, een krantje dat veel Joden in Amsterdam door de brievenbus kregen, of ze nu wilden of niet, maakte felle reacties los. 'Men make eerst de christenen goede christenen! En richte zich dan pas tot de Joden!' schreef opperrabbin Justus Tal. Tegelijk sloot debat goede contacten niet uit. In de oorlog dook Tal onder bij Cornelis van Gelderen, hoogleraar Semitische talen aan de Vrije Universiteit.

Goddelijk geheim

De Shoah heeft een toch al gevoelige verhouding nog veel beladener gemaakt. Toch is dat geen reden om dan maar geen speciale aandacht te geven aan het Joodse volk. De Bijbel is geen spoorboekje voor de toekomst. Een chiliastische lezing van de oudtestamentische profetieën doet geen recht aan het specifieke en beeldende karakter ervan.

Natuurlijk is ook Paulus' hartzeer over zijn volksgenoten en verwachting van een bekering van het Joodse volk in Romeinen 9-11 allereerst betrokken op zijn generatiegenoten. Maar doet dat iets af aan zijn visionaire blik? Paulus ziet een golfbeweging van het heil van de Joden naar de heidenen, en van de heidenen terug naar de Joden. Het is of hij Mozes' opmerkingen uit Deuteronomium 29 over de verborgenheid van God in de geschiedenis hernieuwt. Dat geheim van Gods

werk in de geschiedenis werd openbaar in de ballingschap, in de terugkeer daaruit en in het door Jezus Christus gerealiseerde nieuwe verbond. In die heilsgeschiedenis past de belofte dat Israël, op welke manier dan ook, gered wordt. En christenen uit de heidenen spelen een rol in dat heilsplan! Het is niet gemakkelijk het open karakter van dit 'goddelijk geheim' (Romeinen 11:25) recht te doen. Christelijke liefde voor het Joodse volk kent tal van valkuilen. Het ont-aardt zomaar in een manier om God een handje te helpen. Het kan leiden tot nieuw antisemitisme of tot veronachtzaming van Paulus' verdriet over zijn volksgenoten en omarming van een tweewegenleer: wij komen door Jezus tot de Vader; maar de Joden waren al bij Hem en blijven dus bij Hem. De beeldtaal en voortgaande dynamiek van de Schrift sneeuwen zomaar onder. Dit kan uitmonden in een kritiekloze bejegening van de seculiere staat Israël en onverschilligheid tegenover christenen in het Midden-Oosten, vooral de Palestijnen onder hen. Het kan haat tegen de islam in de hand werken. Soms vergeten christenen uit de heidenen zelfs dat ze zijn geënt op de edele olijf (Romeinen 11:17) en beginnen ze Joodse feesten te vieren, terwijl God die feesten helemaal niet aan niet-Joden heeft gegeven. Of er wordt van buitenaf te snel partij gekozen in het felle onderlinge debat tussen messiasbelijdende gemeenten. Dit neemt niet weg dat Paulus' emotionele oproep stáát, ook vandaag. Wie in een Joods gebedenboek leest of een Thoralezing meemaakt in de synagoge, raakt hoe dan ook onder de indruk van de levende werkelijkheid die Gods spreken in de Schrift nog altijd is onder de 'beminden om der vaderen wil' (Romeinen 11:28), het volk van de 'verbonden en beloften' (Efeziërs 2:12).

>> De Bijbel is geen spoorboekje voor de toekomst <<

Dat is bijzonder. Want juist die lezing van de Thora was voor Jakobus, de broer van Jezus, een belangrijke reden om het apostelbesluit in Handelingen 15 te steunen en de medegelovigen uit de heidenen geen al te zware lasten op te leggen. 'In haast elke stad wordt de wet van Mozes immers al sinds mensenheugenis verkondigd en op iedere sabbat in de synagogen voorgelezen' (Handelingen 15:17). Jakobus dacht daarbij niet aan de huidige praktijk. Maar na bijna twee millennia geeft zijn uitspraak toch te denken. Zou die Thoralezing in de synagoge ergens een rol spelen in Gods heilsplan?

Zo geven de hernieuwde lezing van de Schrift, de gereformeerde traditie, de actualiteit van de kleine, maar bijzondere plek van het Joodse volk op het wereldtoneel en de blijvende plaats van de Thora in het jodendom alle aanleiding om als gereformeerde kerken apart aandacht te besteden aan het Joodse volk. Aan de TU Kampen krijgt dit vorm in enkele colleges judaïca en een themaweek over Joods Bijbel lezen. Dit jaar was onder meer opperrabbin Binyomin Jacobs gastdocent. Vanuit de TU Apeldoorn reist men om de paar jaar zelfs af naar Jeruzalem om samen met docenten en studenten aan een rabbijnenopleiding Bijbel te lezen. Inderdaad een verrijkende ervaring, kan ik zeggen. Vorig jaar reisde ik zelf met de christelijke-gereformeerde deputaten mee naar Jeruzalem. Heel de kluwen van vragen rond kerk en Israël kwam open aan de orde. Er waren geen definitieve antwoorden. Maar vooral de persoonlijke ontmoeting, ook met Palestijnen, was onbetaalbaar.

Wat zou het mooi zijn als meer gereformeerde kerkverbanden in Nederland onbekommerd in het Centrum voor Israël-studies participeren. Zodat er niet alleen over Israël wordt gepraat, maar er ook met Joden en Palestijnen zelf wordt gesproken en waar mogelijk een helpende hand wordt uitgestoken.

Koert van Bekkum is universitair docent Oude Testament aan de TU Kampen.

Webtips

www.kerkenisrael.nl
www.centrumvoorisraelstudies.nl
www.yachad.nl

Leestips

- Aart Brons e.a., *Hoezo Israël? Gespreksstof voor bijbelkringen*, Zoetermeer (Boeken-centrum), 2016.
- *Voorgoed verbonden*, een uitgave uit 2012 van het deputaatschap Kerk en Israël van de CGK, te downloaden via www.kerkenisrael.nl.
- *Over Israël en het Jodendom*, een lesboekje voor catechese, Bijbelstudie en onderwijs, in 2012 uitgegeven door Yachad en te bestellen of te downloaden via www.yachad.nl.
- Gert van Klinken, *Opvattingen in de gereformeerde kerken in Nederland over het jodendom 1896-1970*, Kampen, 1996.
- Koert van Bekkum, Michael Mulder (red.), *Hoe leest u 'Israël'?*, Barneveld (Centrum voor Israël-studies), 2010.
- E.J. Oostland en H.J. Siegers, *Kerk en Israël. Ontwerp voor een gereformeerde visie*, uitgave van Yachad, te downloaden via www.yachad.nl.
- Lou Evers en Jansje Stodel, *Jodendom in de praktijk. Een heldere uitleg*, Amsterdam (Boekerij), 2011.
- R.T. Kendall en rabbi David Rosen, *De Christen en de Farizeeër*, Doorn (Het Zoeklicht), 2015.

Kijktip

Terug naar Jeruzalem, een film van Aad en Dirk Kamsteeg, gemaakt voor Yachad en te downloaden via www.yachad.nl.

Hoe zit het ook alweer met het Joodse volk?

Israël verdeelt. Dat is altijd al zo geweest. Minstens zo gevoelig is de vraag hoe je als christen aankijkt tegen het Joodse volk. Ook daarover lopen de meningen onder christenen fors uiteen, zozeer zelfs dat velen door de bomen het bos niet meer zien of zich er, door alle meningsverschillen, niet meer druk over maken. Een overzicht van de meest voorkomende opvattingen.

tekst **Wilfred Hermans**

Een themanummer over Israël, specifiek het Joodse volk: is dit onderwerp niet wat uitgekauwd?

Nee. Als het in een christelijke krant of magazine hierover gaat, kan het zomaar gebeuren dat de ingezonden brieven binnenstromen. Blijkbaar lukt het christenen nog altijd niet om tot een eendrachtige visie op deze thema's te komen. Toch verschuift er nu en dan wel wat.

Wat dan?

Meest opmerkelijk is de groeiende groep christenen die – vaak geïnspireerd door een bezoek aan het heilige land – vindt dat Nederlandse gelovigen sowieso meer aandacht moeten geven aan Israël, aan het Joodse volk en/of aan traditionele Joodse feesten.

Hoe komt het dat er zo veel verschillende visies zijn?

Omdat de vragen die spelen gewoon lastig zijn. Bijvoorbeeld: is het Israël waar de Bijbel over spreekt hetzelfde als nu

de staat Israël? En betekent betrokkenheid op het Joodse volk ook dat je de staat Israël steunt?

Wat is onder christenen de meest gangbare visie als het gaat om liefde voor en betrokkenheid bij het Joodse volk?

Eigenlijk zijn er twee visies, die in discussies vaak haaks op elkaar staan. De eerste visie stelt: Israël is Gods oogappel, zijn uitverkoren volk, zoals het Oude Testament beschrijft. Daarmee vormt Israël de spil in Gods plan met de wereld: langzamerhand zie je de oudtestamentische profetieën over Israël in vervulling gaan. Christenen wereldwijd moeten het Joodse volk door dik en dun steunen, los van hoe Israël zich als staat gedraagt.

Welke profetieën noemt men dan zoal?

Neem alleen al het jaar 1948, toen de staat Israël gesticht werd. In de ogen van de aanhangers van deze eerste visie is dit de ultieme vervulling van Gods beloften voor zijn volk.

In welke kringen vind je deze visie vooral?

In z'n puurste vorm vooral bij Christenen voor Israël.

Wat is de tweede meest gangbare visie?

Die stelt dat door de komst van Jezus Christus het volk Israël niet langer verheven is boven andere volken. In Jezus heeft God alle profetieën over Israël vervuld. Door zijn komst is het Joodse volk in principe een volk als alle volken, zij het dat het uit historisch oogpunt altijd een bijzondere plaats in het hart van de kerk heeft.

>> *'Mijn hart gaat uit naar het Joodse volk: geliefden vanwege de vaders'* <<

En dus?

Dus zijn er geen bijzondere beloften voor Israël meer: God heeft die in Christus vervuld. Het Joodse volk en de staat Israël hebben niet méér recht op aandacht of steun dan welk ander volk, al dient de christelijke kerk het Joodse volk in ere te houden, omdat het heil uit de Joden is.

Is dit wat 'de vervangingstheologie' genoemd wordt?

Dat zou je zo kunnen zeggen: in deze visie heeft de kerk als het ware de plaats van Israël in de heilsgeschiedenis overgenomen.

En waar is deze visie te vinden?

Uit een onderzoek van de Nederlands-gereformeerde predikant Jan Mudde blijkt dat een beperkt, kleiner deel van de NGK-predikanten deze visie steunt. Binnen de GKv is deze opvatting krachtiger aanwezig. Je kon haar onder meer horen op een synode enkele jaren geleden. Toen werd erover gesproken om ook binnen de GKv, net als bijvoorbeeld binnen de CGK, te komen tot een apart deputaatschap voor Israël. Dat voorstel werd afgewezen.

Is dit het wat de GKv betreft?

Nee, binnen die kerken is alweer een aantal jaren geleden een nieuwe visie ontwikkeld, een soort alternatief voor de vervangingstheologie. Die staat op naam van Rob van Houwelingen, hoogleraar Nieuwe Testament in Kampen. Van Houwelingen noemt dit het vervullingsmodel: er is één weg tot God, namelijk Jezus Christus. Van Joden wordt gevraagd 'hun Godsvertrouwen te stellen op messias Jezus'; van alle niet-Joden wordt gevraagd zich te richten tot de God van Israël, die zijn Zoon gaf om de wereld te redden. Nadrukkelijk zegt Van Houwelingen dat zijn 'hart uitgaat naar het Joodse volk: geliefden vanwege de vaderen'.

Heeft deze visie veel aanhang binnen de GKv of elders?

Niet een grootse aanhang. De visie is wel

zichtbaar binnen Yachad, de organisatie die het aparte deputaatschap bepleitte en die nauwe banden heeft met messiasbelijdende gemeenten in Israël.

Er zijn dus twee hoofdsmaken als het gaat om de liefde voor en de betrokkenheid van christenen bij het Joodse volk, plus dat alternatief van zojuist?

Er is een derde hoofdvisie. Die trekt minder aandacht, misschien omdat sommigen die gedachte als vlees noch vis kwalificeren. Deze visie stelt dat God trouw blijft aan zijn uitverkoren volk. Daarom moeten christenen onopgeefbaar verbonden blijven met Israël en de ontwikkelingen rond het Joodse volk vol verwachting blijven volgen. Ondanks deze verbondenheid kun je, volgens deze visie, niet met de oudtestamentische profetieën in de hand concreet de nabije toekomst van Israël voorspellen. Bovendien mogen christenen gerust kritiek uiten op de politiek van de staat Israël.

Hoe populair is deze visie binnen de GKv en de NGK?

In 2012 leefde deze visie onder gemeentepredikanten binnen de NGK het breedst, zo bleek uit een enquête. En ze

leeft zeker ook binnen de GKv, maar nog veel sterker binnen de CGK en de Gereformeerde Bond, en bij het Centrum voor Israëlstudies.

In gesprekken over Israël en het Joodse volk hoor je regelmatig de term 'tweewegenleer'. Wat wordt daarmee bedoeld?

Voor de meeste christenen is Jezus' dood en opstanding dé weg naar verlossing. De tweewegenleer stelt dat de Joodse weg, gehoorzaamheid aan de Thora, daarnaast óók een verlossingsweg is.

Zullen deze drie of vier Israëlvisies christenen blijven verdelen?

Daar lijkt het wel op. Er zijn nog niet veel tekenen die op toenadering wijzen, ondanks het nadrukkelijke pleidooi, in 2013 al, van Lion Erwteman, voorganger van een messiasbelijdende gemeente in Amsterdam. Op een congres riep hij op tot een respectvolle eenheid tussen al die visies, 'omdat het getuigenis dat van kerkelijke verdeeldheid uitgaat vernietigend is voor jullie, en misleidend voor iedereen, Joden en niet-joden'.

Wilfred Hermans is tekstschrijver en journalist.

Kees Haak en Rien Vrijhof:

Worstelen met Israël

Hoe bijzonder is het Joodse volk? Het is opvallend dat de CGK daar een heel ander idee over heeft dan de kerken uit de Vrijmaking (GKv en NGK).

Waarin bestaat dat verschil in visie? Hoe komt dat? En is er misschien een mogelijkheid om dichter bij elkaar te komen? *OnderWeg* spreekt met Kees Haak, missioloog en oud-docent aan de TU Kampen, en Rien Vrijhof, emeritus predikant en deputaat voor de relatie kerk en Israël in de CGK.

tekst en beeld **Jan Haveman**

Hoe kijkt u naar de taak van de kerk tegenover het Joodse volk?

Haak: 'We respecteren en eren Israël als volk waaraan God zich geopenbaard heeft en waaruit Jezus Christus is geboren, en als land en volk waar het hart voor het evangelie het eerst klopte. Maar heilshistorisch heeft Israël geen aparte plek meer. De fixatie erop als voorkeursvolk is de klok terugdraaien. Het "eerst de Jood en ook de Griek" is iets van toen en daar, een momentopname.'

Vrijhof: 'Ik denk vanuit de *missio dei* dat God een zending heeft in deze wereld. En in de realisering van zijn plan is het Joodse volk de eerstgeroepene. Daarbij gaat het niet om voorkeur, maar om opdracht. In het vervullen van die opdracht struikelt Israël en is het vaak conflictueus geweest, maar telkens was er behoud en terugkeer. Die bijzondere plek van dit volk is met Christus niet vervallen, het verbond is niet opgezegd. Ik denk aan

een tekst als Romeinen 11:1: "Heeft God zijn volk soms verstoten? Beslist niet!" Er blijft altijd een hand van God naar hen uitgestoken, zij blijven op een bepaalde manier in Gods aandacht. Tegelijk zeg ik dat er ook voor een Jood geen weg tot heil is buiten Jezus Christus om.'

Haak: 'Zeker, Gods beloften blijven altijd van kracht, net zoals voor "bondelingen" die hun geloof vaarwel hebben gezegd. Maar het verbond legt je ook een verplichting op en het zal verzwarend werken in het oordeel. En op een gegeven moment moet je realistisch zijn: natuurlijk blijf je hopen en bidden dat er verandering komt, maar de karavaan van de kerkgeschiedenis trekt verder.'

Rien Vrijhof, wat maakt het Joodse volk bijzonder voor u?

Vrijhof: 'Voor mij houdt het Joodse volk een blijvende plek in Gods verbond. En wat dit volk verder bijzonder maakt, is dat zij de Schriften lezen. Dat zij daarin

de gestalte van Jezus niet zien, doet me zeer. Maar omdat zij wel die Schriften lezen, zijn ze toch anders dan onze kinderen die God vaarwel zeggen en er helemaal niks meer mee te maken willen hebben. In de Tweede Wereldoorlog zijn talloze Joden in de gaskamers met het *sjema* op de lippen gestorven: "Hoor, Israël: de HERE is onze God; de HERE is één!" Moet ik dan over die mensen zeggen dat ze aan het eind van hun leven God vervloekt hebben? Dat kan ik niet. Het gaat om de messias Jezus, maar ik kan niet leven met dat massieve dat het niks was wat zij hebben beleden.'

Haak: 'Dat je aandacht vraagt voor de religieuze Joden die met eerbied de Schriften lezen, vind ik goed en terecht. Maar het evangelie is heel duidelijk dat mensen die niet in Jezus geloven niet behouden worden. Zeker, elke keer wanneer iemand sterft, past ons dat we zeggen: "Het is in Gods handen." Dat geldt voor een moslim die heel trouw de

>> 'De karavaan van de kerkgeschiedenis trekt verder' <<

Koran naleeft of een Papua die zijn godsdienst navolgt, en wat hij daar dan aan herkenning van de ware God doet – dat onttrekt zich aan ons oog, daarover doen we geen uitspraak. Maar Jezus Christus is de vervulling van het Oude Testament. En hoezeer Joden ook onze voorgangers zijn in het nauwkeurig lezen van het Hebreeuws en het verstaan van de context, we moeten toch zeggen dat ze de spits van dit hele verhaal hebben gemist.'

Vrijhof: 'Maar als ze dat nou niet konden zien? Als het gedrag van de kerk belemmerend werkte om de messias werkelijk te leren kennen?'

Haak: 'Maar dat geldt voor de zending net zo goed: hoeveel mensen heb je als zendeling niet in de weg gezeten?! Dat neemt nooit de verantwoordelijkheid weg voor mensen zelf die met Christus te maken krijgen en Hem niet als hun redder aannemen. Dat kun je niet bagatelliseren.'

Vrijhof: 'Maar de kerk gaat hier toch niet vrijuit?! Kijk eens hoe de Joden eeuwenlang door de kerk zijn benaderd, en dan niet één keer door een bepaald individu, maar structureel. Hoe Joden zijn gekleind en weggezet, met de bedoeling om hun hun Jood-zijn af te nemen.'

Wat is de verantwoordelijkheid van de kerk nu voor het Joodse volk? Het valt op dat juist de kerken uit de Vrijmaking weinig met Israël hebben en wel wereldwijd actief zijn in de 'heidenzending'.

Haak: 'Dat komt mijns inziens omdat ze serieus nemen dat er verbondsontrouw is. Je kerkelijke strategie richt je ook niet

Kees Haak: 'Heilshistorisch heeft Israël geen aparte plek meer.'

op mensen die de kerk vaarwel hebben gezegd. Het heeft te maken met een kerkvisie die gebaseerd is op de belijdenis en het grenzen stellen aan de kerk.'

Vrijhof: 'Ik wil daar toch echt verdergaan. Omdat de Joden de Schriften lezen die wij voor een deel ook hebben, is het de taak van de kerk het gesprek met

hen daarover te voeren. Ik wil ervoor openstaan dat door hen dingen worden aangewezen, benoemd en getekend die wij niet kennen, waar wij geen antenne voor hebben.'

Haak: 'Samen met mensen uit andere culturen Bijbellezen is altijd leerzaam en ontdekkend. Maar theologisch is er voor

>>

Onbekende grootheid

W e zaten al een poosje te praten over de synode die eerdaags zou beginnen toen iemand vroeg: 'Maar doet het er eigenlijk wel toe, die synode?'

Sindsdien achtervolgt die vraag me. Want hij raakt aan iets. Instituties hebben afgedaan en ver-van-mijn-bedshows als synodes en landelijke vergaderingen al helemaal. Moet je daarnaar luisteren? De praktijk laat zien dat we ons lang niet altijd zo veel aantrekken van afspraken die we daar maken. Kortom, is dit tevergeefse arbeid in de Heer?

Zo'n vraag, in alle eerlijkheid en meelevendheid gesteld, houdt een mens scherp. Inmiddels wordt het antwoord op die vraag me ook steeds duidelijker. Wat wij met elkaar hebben, doet er wel degelijk toe. Dan kun je denken aan de (G)TU of aan nog te nemen besluiten rond M/V – de grote dossiers van deze synode – maar ik denk nu even aan de 'kleine' dossiers, waar in de praktijk van het kerkelijke leven misschien maar enkele mensen mee bezig zijn.

» Het voorkomt dat je je als synodelid gewichtig gaat voelen «

Ik denk aan wat het hoofd van de geestelijke verzorging in de krijgsmacht ons vertelde, aan de presentatie van Evangelie & Moslims, aan de contacten met soms heel kleine en kwetsbare kerken in het buitenland en zo meer. Allemaal zaken die ons gezamenlijk aangaan, ook al is niet iedereen uit de achterban daarin geïnteresseerd. Nee, dit is geen vergeefse arbeid in de Heer. Zo'n vraag houdt me ook een beetje klein. De synode staat niet meer zo in the picture als vroeger. Dat voorkomt dat je je als synodelid – het blijven immers mannen (!) – gewichtig gaat voelen. Het zet me op mijn plek: je bent hier om in een woelige tijd de kerk van Christus te dienen.

Ik moet denken aan wat mij bij elke viering in een plaatselijk verzorgingstehuis overkomt. Voor aanvang geef ik iedereen persoonlijk een hand. Dan is daar altijd die ene dame die vraagt: 'Hoe heet u ook alweer?' Als ik haar dat dan vertel, zegt ze stevast: 'Dominee Van Loon? Nog nooit van gehoord. Onbekende grootheid.' Kijk, dan weet je weer even waar het om gaat en wat er echt toe doet. Nee: wie er echt toe doet. De Heer, in wie onze arbeid niet tevergeefs is.

**Maarten van Loon (GKv),
redacteur *OnderWeg***

Rien Vrijhof: 'Voor mij houdt het Joodse volk een blijvende plek in Gods verbond.'

mij geen verschil tussen Jood of niet-Jood; die twee volken zijn één geworden. Het toch weer uit elkaar trekken, het toch weer bijzonder maken van een bepaald volk, dat lees ik niet in het Nieuwe Testament.'

Vrijhof: 'Dat komt omdat jij "eerst de Jood en dan de heiden" leest als een praktische, tijdgebonden situatie, terwijl ik het lees als een principiële keus. Want ook verderop in het Nieuwe Testament maakt Paulus nog steeds dat onderscheid, bijvoorbeeld als hij zegt: ja, maar jullie zijn uit de heidenen, en wij uit de Joden.'

Heeft de kerk op basis van Romeinen 9, 10 en 11 een boodschap speciaal voor de Joden?

Haak: 'Dat zie ik absoluut niet. Paulus spreekt in Romeinen over het verdriet dat hij heeft en hij deelt een geheimenis mee. Hij zegt dat er een gedeeltelijke verharding over Israël is gekomen en dat er openheid blijft voor bekering. Alleen, dat geldt net zo voor andere volken en voor hen die de kerk vaarwel hebben gezegd. En bij afwijzing komt, vanuit missionair-strategisch denken, het moment om het stof van de voeten te schudden en verder te gaan, naar mensen die wel openstaan voor het evangelie. Hoe God dan in andere tijden toch weer hen die het evangelie eerst afwezen (Jood

én niet-Jood) kan benaderen, is deel van het geheimenis. Het mag nooit een argument zijn om de actuele, serieuze weigering om Christus te belijden te bagatelliseren door maar eindeloos de dialoog te willen doorzetten.'

Vrijhof: 'Voor mij ligt dit fundamenteel anders: God gaat zijn eigen weg met Israël.'

Haak: 'Maar wat betekent dat in de praktijk?'

Vrijhof: 'Voor mij heeft die weg te maken met aan de ene kant Gods trouw en aan de andere kant dat zij de Schriften lezen. Denk aan wat in Romeinen 11 staat: God blijft hen liefhebben en Hij neemt zijn genade niet terug.'

Haak: 'Oké, maar ik zie geen tweedeling

in de Bijbel, geen ándere weg. En een druk op de kerken leggen van: "als jij niet aan Israël doet, dan ben je geen goede kerk", daar wil ik niet van weten. Voorbede voor Israël is prima, maar dat staat voor mij op gelijk niveau met voorbede voor hen die de kerk hebben verlaten en voorbede voor het feit dat de kerk gescheurd is. Er loopt over de wereld veel meer verbondsvolk rond dat halsstarrig Jezus Christus weigert.'

Vrijhof: 'Als CGK geven we per lid iets van 15 euro per jaar aan de zending en 1 euro voor het gesprek met Israël. Ook al is dat al veel meer dan in de GKv en NGK, het staat toch niet in verhouding? Het is helemaal niet zo dat Israël de boven-ton moet voeren en dat dat hét item in de kerk moet zijn, maar je gaat óók in gesprek met Israël. Ik wil helemaal niet zeggen dat het allemaal zo duidelijk is, maar ik wil vasthouden dat God iets met hen begonnen is, en dat Israël zijn oogappel is.'

Haak: 'Gods oogappel is de kerk.'

Vrijhof: 'Wij zijn erbij gekomen, wij zijn ingeplant als wilde takken aan de edele olijf. Ook Israël blijft Gods oogappel.'

Haak: 'Dat kan ik niet meemaken. Gods oogappel is de kerk wereldwijd, en niet een etnische groepering die nauwe banden heeft gehad met de Schrift. Gods bruid is de kerk uit alle volken.'

Hoe zou de kerk meer aandacht aan Israël kunnen geven?

Vrijhof: 'Er is weinig aandacht in de wereld voor het Joodse volk op de manier zoals de CGK die heeft. Wij moeten de messias verstaanbaar verkondigen, niet met allerlei bijbedoelingen. Pinchas Lapide, een Joodse geleerde die veel met christenen praatte en veel van het

Nieuwe Testament wist, zei eens: "In Amerika kon ik van christenen wel geld krijgen om tien tempels te bouwen." Kijk, daar waren die christenen op uit. Die hadden een idee over hoe de eind-tijd in elkaar stak, waarin er nog weer een nieuwe tempel in Jeruzalem moest komen, maar dat is totaal onze visie niet. Ik wil het hebben over de Schriften, over wie God is in zijn verbondstrouw, over wie de messias is.'

Haak: 'Eens! Maar wat is de dwingende noodzaak dat iemand als dominee Brons in Israël is, terwijl daar tig zendingsorganisaties en kerken zijn, die aan alle kanten ondersteund worden?'

Vrijhof: 'In Israël heb je veel charismatische kerken, met elk hun eigen agenda voor de toekomst. En ook nogal wat kerken, van kopten, Ethiopiërs en Arme-niërs, die nauwelijks weten dat Israël in Israël leeft, die het niks interesseert of daar nou Arabieren leven of Joden, als zij maar hun heilige plek hebben. Daarom is het belangrijk dat er in het land Israël een kerk is die vanuit onze visie denkt. En zeker, dat gesprek met Joden kun je ook in Antwerpen en Amsterdam voeren. Maar het mooie van het land Israël is dat het een plek is waar Joden rustig kunnen spreken en het gewoon niet met ons eens kunnen zijn. In Nederland is dat toch lastiger, omdat de druk op Joden zo ontzettend groot is en het trauma van de geschiedenis zo veel impact heeft.'

Haak: 'Laat duidelijk zijn dat er alleen maar blijdschap kan zijn wanneer het gesprek over en weer gevoerd wordt. Maar tegelijk: waar blijft dan de bekering van Israël en de evaluatie bij volgehouden afwijzing?'

Vrijhof: 'Dat is een terechte vraag, maar voor die bekering in Israël is veel tijd nodig, en tegelijk blijft er het goddelijke geheimenis waar Paulus over spreekt. En waarom zou je, zo lang je die tijd hebt, de tijd daarvoor niet nemen?'

Jan Haveman is predikant van de GKv Emmen en redacteur van *OnderWeg*.

>> 'De kerk gaat hier toch niet vrij-uit?! Kijk eens hoe de Joden eeuwen-lang door de kerk zijn benaderd'<<

Verknocht aan Israël

Busladingen Nederlanders bezoeken ieder jaar Israël, benieuwd hoe het decor van al die Bijbelse verhalen er in werkelijkheid uitziet. Op sommigen maakt het heilige land zo'n indruk dat het blijvend iets in hun leven verandert. Drie van hen delen hun verhaal.

tekst **Jordi Kooiman**

Kort na de Jom Kipoeroorlog in 1973 bezocht journalist en buitenlandcommentator Aad Kamsteeg voor het eerst Israël. Samen met de enkele jaren geleden overleden fotograaf Tjerk S. de Vries trok hij in het kielzog van het Israëlische leger het Suezkanaal over. Ze schreven er een boek over, vele jaren later gevolgd door een tweede boek, *Ooggetuige in Israël*.

Dat eerste bezoek was bijzonder, vertelt Kamsteeg. 'Je bent in levenden lijve in het land waar Jezus was. Het is een speciale plek. Ik ben er daarna nog een groot aantal keren geweest en kom er ook nu nog vaak. Zolang ik gezond ben, blijf ik op Israël georiënteerd.'

Waar zijn liefde voor het Joodse volk vandaan komt? Het begon al in zijn jeugd. In het vrijgemaakte milieu waarin hij opgroeide was er altijd extra aandacht voor Israël. 'Maar het onderwerp begon echt te leven toen ik bij het *Gereformeerd Gezinsblad* ging werken onder hoofdredacteur Piet Jongeling, die een groot hart had voor Israël.'

Kamsteegs visie op het Joodse volk is vooral geworteld in het Nieuwe Testament. 'Je hoeft niet alle oudtestamentische profetieën toe te passen om de bijzondere plek van Israël te zien. Ook

in het Nieuwe Testament lees je dat het Joodse volk blijft bestaan. God houdt het in het oog. Theologisch heb ik daarbij altijd vastgehouden aan Romeinen 9-11. Wat dat precies voor de toekomst betekent, is volgens mij een mysterie, maar het is mede vanuit Romeinen 11 mogelijk dat er nog heel bijzondere dingen kunnen gebeuren.'

Jaloers

Kamsteeg bouwde als journalist van het *Gereformeerd Gezinsblad* (nu *ND*) en later de EO een groot netwerk op in Israël, waar hij nog altijd gebruik van maakt, bijvoorbeeld bij het maken van documentaires voor verschillende christelijke organisaties.

Door zijn vele contacten heeft hij zijn beeld van religieuze Joden moeten bijstellen. 'Vroeger dacht ik bijvoorbeeld dat je de rabbijnen van nu kon vergelijken met de farizeeën uit de Bijbel. Maar toen ik hen ontmoette, zag ik hoe vroom ze zijn, hoe groot hun eerbied voor God is en hoeveel plezier ze hebben in het volgen van Gods geboden. Het maakte me jaloers. De Nederlands-Israëlische rabbijn Nathan Lopes Cardozo legde me die vreugde in de wet uit. Hij zei dat het een voorrecht

is dat je ieder moment in Gods wereld mag leven, dat Hij je zo veel geboden toevertrouwt en dat Hij denkt dat je je eraan kunt houden.'

>> 'Zolang ik gezond ben, blijf ik op Israël georiënteerd' <<

lets van Kamsteegs blik op Israël is te zien in de nieuwe documentaire *Terug naar Jeruzalem*, die hij met zijn zoon Dirk maakte voor de vrijgemaakte organisatie Yachad. Kamsteeg hoopt dat de film de aandacht voor de bijzondere positie van Israël vergroot. 'Want in de GKV is men, net als in de NGK, soms wel wat lauw over Israël.'

Hoeken en gaten

In tegenstelling tot de GKV en NGK heeft de CGK ook officieel als kerkgenootschap altijd veel aandacht gehad voor Israël. Zo participeert de kerk in het Centrum voor Israëlstudies (CIS). CGK-dominee Aart Brons woont sinds 2012 als vertegenwoordiger van het CIS in

Jood en niet-Jood in Jeruzalem: de openheid en het contact tussen beiden groeit. (beeld Near East Ministry)

Jeruzalem, een aanstelling die dit najaar ten einde loopt.

Brons kan het moment waarop zijn band met Israël begon duidelijk aanwijzen. 'Na mijn eerste studiejaar theologie maakten we een reis naar Israël. Dat heeft mijn leven op een ander spoor gezet. Ik ging erheen om de Bijbelse plaatsen te zien en de Bijbel beter te begrijpen, maar wat me vooral trof, was de ontmoeting met het Joodse volk. Ik besloot toen om écht Hebreeuws te gaan leren.'

Als CIS-vertegenwoordiger onderhoudt Brons contacten met alle mogelijke Joden: orthodox, liberaal, messiasbelijdend. De dialoog met orthodoxe Joden vindt hij spannend. 'Als je alleen komt om je geloof te verkondigen, gaat het

gauw mis. Je moet eerst luisteren en een relatie aangaan. En dan niet als een soort evangelisatiemethode, maar principieel: luister naar Gods volk, met wie Hij een eigen weg is gegaan en zal gaan. Zij bestuderen net zo hard de Schrift, de Tenach, en daarin kun je veel van hen leren. Wat mij bijvoorbeeld bijzonder aanspreekt, is hun vreugde in de wet. Hun omgang met de Thora is helemaal niet wettisch, doods en kil; het ligt heel anders, dat zie je als je het hier meemaakt. Religieuze Joden willen vanuit een warme liefde en overgave de wil van God doen, tot in alle hoeken en gaten van hun leven.'

Matteüs

Brons vindt het bijzonder om te zien en

te ervaren dat 'het volk Israël leeft'. God laat niet los wat zijn hand begon. 'Dat zie je heel concreet in wonderen die in dit land gebeurd zijn', zegt Brons. Tegelijkertijd is er die hoeksteen die de Joden afkeurden: Jezus Christus. 'Dat geeft het contact wel iets eenzijdigs. Joden hebben geen belang bij de ontmoeting met christenen – zij hoeven ons niet te bekeren – terwijl wij graag onze roots willen leren kennen en Jezus willen verkondigen.'

Desondanks lukt het steeds beter om het gesprek aan te gaan, merkt Brons. Zo maakt hij deel uit van de Jerusalem Rainbow Group, waarin christenen en Joden (vooral academici) elkaar elke maand ontmoeten. 'Er is grote openheid en echte vriendschap. We willen

Aart Brons woont sinds 2012 in Jeruzalem. Hij vindt het bijzonder om er te zien en te ervaren dat 'het volk Israël leeft'. (beeld Aart Brons)

elkaar zien en ontmoeten.' Ook leest hij met een groep van vier Joden en vier christenen het evangelie naar Matteüs. Een interessante ervaring, ook voor zijn eigen geloof. 'De Joden vragen ons vaak: wat betekent het evangelie voor jullie?' Een hoofdstuk waar Brons tegenop zag – Matteüs 23, waarin Jezus de farizeeën en Schriftgeleerden op scherpe wijze veroordeelt – leverde juist veel openheid op. 'Ze zeiden: wij herkennen het wel in allerlei Joodse praktijken. Zulke gesprekken helpen mij om aan te voelen hoe Jezus van binnenuit sprak, vanuit de Joodse context. Dat is iets wat de kerk heel vaak niet heeft gezien.'

Ontbijttafel

Voor Daniël (niet zijn echte naam) was Israël niet direct een land om warm voor te lopen. Als tiener voelde hij zelfs enige weerstand. 'Juist omdat alle

mensen om me heen vol lof over Israël waren.'

Op zijn 19e veranderde zijn houding echter toen hij een woord van de Heer kreeg: 'Ga naar het land dat Ik je zal wijzen' (Genesis 12). Hij bad lang welk land het moest worden en merkte hoe hij zich opeens begon te interesseren voor alles wat met Israël te maken had. Zijn roeping werd meermaals bevestigd en hij vertrok naar een messiaanse gemeente in Haïfa, waar hij tweeënhalf jaar werkte. 'Eerst in de keuken, toen als assistent van de voorganger. Ik heb er ontzettend veel geleerd over God, Israël en mezelf.'

Na een studie bedrijfskunde in Belfast reisde Daniël voor een tweede keer naar Israël om drie jaar lang voor Near East Ministry te werken. 'Overdag gaf ik Engels aan Palestijnen in de Westbank, 's avonds verbleef ik bij messiaanse Joden in huis. Heel bijzonder.'

In het Joodse gezin verdiepte Daniëls

begrip van het Joodse volk zich enorm. 'Ik heb genoten van de sabbatvieringen en heb geleerd om echt te rusten op zaterdag. Daarnaast kreeg ik heel veel mee van de onderwerpen waar messiaanse Joden mee worstelen. Het ging bijvoorbeeld vaak over identiteit: ben ik Jood, ben ik christen, een combinatie van beide? Ook andere thema's kwamen geregeld voorbij. Aan de ontbijttafel kon het zomaar over de drie-eenheid gaan.'

Dankbaarheid

Daniël is in het Joodse volk zijn eigen wortels gaan ontdekken en heeft door hun heilsgeschiedenis God beter leren kennen. 'Via hen hebben wij de Bijbel – toch vrijwel volledig door en voor Joden geschreven – gekregen en via hen hebben we Jezus ontvangen. Door de verharding van hun harten is het evangelie naar de heidenen gegaan, zodat Gods belofte aan Abraham in vervulling kon gaan. Mijn dankbaarheid voor het volk Israël is de afgelopen jaren sterk gegroeid.'

>> 'Wat zal er gebeuren als ze wél geloven?' <<

Wat de toekomst betreft heeft Daniël hoge verwachtingen. 'In Romeinen lees je hoe de Joden, terwijl ze niet geloven, tot zegen zijn voor andere volken. Dat zie je om je heen: in hightech loopt Israël voorop en er zijn bovengemiddeld veel Joodse Nobelprijswinnaars, om twee dingen te noemen. Dus wat zal er gebeuren als ze wél geloven? Dan zal die zegen verdubbelen. Ik geloof dat we dat mogen verwachten.'

Jordi Kooiman (FeG Schwerin) is zelfstandig journalist en eindredacteur van *OnderWeg*.

Kerkordes NGK en GKv dicht bij elkaar

Het lijkt goed mogelijk om de verschillen in de kerkordes van de GKv en de NGK te overbruggen. Dat rapporteren de Commissie voor Contact en Samenwerking van de NGK (CCS) en Deputaten Kerkelijke Eenheid van de GKv (DKE) aan respectievelijk de Landelijke Vergadering en de Generale Synode. Sinds 2015 werkt een gezamenlijke werkgroep van CCS en DKE aan de vergelijking van beide kerkordes. De werkgroep zoekt ook naar oplossingen voor de verschillen tussen de twee kerken. In de rapportage worden onderwerpen besproken die vanuit het verleden golden als mogelijke belemmeringen op de weg naar eenheid, zoals 'kerkverband en plaatselijke kerk' en 'eenheid in belijden'. Het rapport *Perspectieven* is te vinden op www.gkv.nl/synode en op www.ngk.nl/lv-nunspeet-2016.

Gezondheidscheck voor GKv-kerken

Drie classes van de GKv doen mee aan een pilot met 'Begeleiding Kerkenwerk – Basis'. Deze nieuwe dienst van Steunpunt Kerkenwerk is op verzoek van de kerken ontwikkeld om conflictsituaties te voorkomen. Alle gemeenten uit de classes Leeuwarden, Alkmaar-Haarlem en Hattem krijgen een korte enquête toegestuurd met vragen over samenwerking, pastoraat, visie en onderlinge verbondenheid in de gemeente. Kerkenraadsleden, predikant, koster en kerkelijk werkers vullen de enquête in. 'De enquête werkt als een periodieke thermometer', zegt Corinne Starreveld van Steunpunt Kerkenwerk. 'Op grond van de resultaten schrijven we een rapport voor de gemeente en geven we aandachtspunten terug. Zo nodig kunnen we suggesties meegeven; een kerkenraad kan om begeleiding vragen of andere vormen van hulp inschakelen.'

De bedoeling is dat alle GKv-gemeenten de komende drie jaar voor het eerst deze enquête krijgen toegestuurd. De enquête wordt vervolgens elke drie jaar opnieuw toegestuurd. Steunpunt Kerkenwerk wil op grond van de resultaten ook aan de classes rapporteren. 'Als bijvoorbeeld blijkt dat er in een classis veel vacante gemeenten zijn, is het goed om daar eens met elkaar over door te praten.'

Komen en gaan

Per 28 april is aan ds. Gerrit Riemer emeritaat verleend. Riemer was aan de GKv Onnen verbonden als predikant in bijzondere dienst voor het Litindoproject van de Goninger Zending Deputaten. Riemer was vanaf 1979 betrokken bij zendingswerk in Indonesië. Van 1981-1991 werkte hij in het gebied van de Citak in het zuidelijk deel van het binnenland van Papua. Na terugkeer in Nederland werkte hij onder meer voor Litindo, een instantie die gereformeerde theologisch lectuur produceert ten behoeve van de kerken in Indonesië.

Aangenomen naar Gkv Hasselt: J. Oosterhuis (Winsum); GKv Vlissingen: kandidaat Y.E. Seong (Kampen); GKv Tiel: W.T. van Veelen (Anduze-Thoiras).

Kernredactie

Ad de Boer (hoofdredacteur), Debbie den Boer, Jan Haveman, Johanne de Heus (beeldredacteur), Leendert de Jong (hoofdredacteur), Peter Hommes, Erik Koning (eindredacteur), Jordi Kooiman (eindredacteur), Heleen Sytsma-van Loo, Maarten van Loon, Karel Smouter, Jolyn van Varik-Nijsink.

Brede redactie

Kernredactie plus Rob van Houwelingen, Hans Schaeffer, Peter Strating, Hans Vel Tromp.

Medewerkers

Eline de Boo, Han Hagg, Myriam Klinker-De Klerck, Jan Kuiper, Roel Kuiper, Almatine Leene, Bas Luiten, Jan Mudde, Maurits Oldenhuis, Anko Oussoren, Wim van der Schee, Karen Scheele, Joost Smit, Paul Smit, Esther Spiering-de Hek, Jeroen Sytsma, Roel Venderbos, Maarten Verkerk, Dick Westerkamp, Jeannette Westerkamp-Stegeman.

Redactieadres

't Hazeveld 115, 3862 XA Nijkerk, 033-750 67 87, redactie@onderwegonline.nl.

Lezersservice

Voor abonnementen, adreswijzigingen, opzeggingen en bezorgklachten: Nico Schenk, Droogoven 7, 3961 EW Wijk bij Duurstede, 0343-57 50 27, administratie@onderwegonline.nl.

OnderWeg in braille, grootletter en audio

OnderWeg is beschikbaar in passende leesvormen bij de Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden (CBB). Neem voor meer informatie contact op met de CBB: 0341-565499.

Abonnementsprijzen

Jaarabonnement: € 48,50 (studenten € 24,25,- / Europa € 85,- / buiten Europa € 115,-).
Halfjaarabonnement € 26,75.

Abonnement OnderWegOnline: € 37,50.

Proefabonnement: drie maanden gratis.

Neem voor het afsluiten van een abonnement contact op met de lezersservice (zie hierboven) of vul uw aanvraag online in op www.onderwegonline.nl.

IBAN: NL89INGB0000404945 t.n.v. Gereformeerde Persvereniging OnderWeg te Wijk bij Duurstede.

Persvereniging

OnderWeg is een uitgave van de Gereformeerde Persvereniging OnderWeg.

Informatie: Marga van Gent-Petter (secretaris), persvereniging@onderwegonline.nl.

Bestuur Persvereniging

Bernard Bos, Marga van Gent-Petter, Aad Lootens, Hillie van de Streek en Tjirk van der Ziel.

Adverteren

Nico Postuma, 06-139 959 05, adverteren@onderwegonline.nl.

Zie voor de formaten, tarieven en verschijningsdata www.onderwegonline.nl/adverteren.

Vormgeving

Bredewold. Creatie, web & print. Postbus 86, 8090 AB Wezep, 038-376 33 90, fax 038-376 53 03, onderweg@bredewold.nl, www.bredewold.nl.

Technische realisatie en druk

Zalsman B.V., Steinfurtstraat 1, 8028 PP Zwolle, Postbus 1025, 8001 BA Zwolle, 038-467 00 70.

www.onderwegonline.nl

www.facebook.com/onderwegonline

www.twitter.com/onderwegonline

Naar buiten!

Hoe heerlijk is het als je in dit jaargetijde of juist in weer en wind met je (klein)kinderen lekker naar buiten kunt! Kinderen houden van de natuur en staan er graag middenin. Het boek *Struinen door de schepping* van Hanna Holwerda (een uitgave van Royal Jongbloed) verbindt en omkadert het genieten van de natuur met het geloof in de schepper. Er staan allerlei leuke weetjes in over landschappen, dieren en planten, die extra diepgang krijgen door een of meer Bijbelteksten en door de handvatten voor gesprekjes die op

dezelfde pagina staan. Het eerste deel van het boek is geordend naar landschap (bos, meer, weide en akkers, strand enzovoort). Verderop staat wat 'verdiepingsstof', die meer uitleg geeft over de plek van de mens in de schepping en over de christelijke heilsfeiten. Spelletjes, proefjes en creatieve opdrachten maken het tot een boek dat inspireert om met kinderen de natuur in te gaan, om die natuur te ontdekken en te leren bewonderen als het prachtige handwerk van de God die ons gemaakt heeft en redt.

God wil bij mensen wonen

Uitgeverij Mozaïek (Boeken-centrum) liet zes bekende en minder bekende christelijke schrijvers het verhaal van de Bijbel opschrijven voor kinderen vanaf een jaar of acht. De mooi geïllustreerde kinderbijbel die zo ontstond, beperkt zich niet tot de klassieke kinderbijbel-verhalen over de schepping, Noach en het leven van Jezus, maar schenkt aandacht aan alle genres die de Bijbel rijk is. Bijzonder is hoe op deze manier ook de wijsheidsliteratuur (Psalmen tot en met Prediker), een aantal

nieuwtestamentische brieven en het boek Openbaring een plek hebben gekregen in deze kinderbijbel. Regelmatig kruipen de schrijvers in de huid van personages, waardoor het verhaal heel dichtbij komt. De rode draad bij alle vertellingen is dat God bij mensen wil wonen – vaak dat Hij *ondanks alles* bij mensen wil wonen – en dat is dus ook de titel van deze kinderbijbel geworden. Een mooi cadeau bij de doop van een kind dat oudere broertjes of zusjes heeft.

Geroepen tot barmhartigheid

Al in 1989 verscheen *Ministries of Mercy* voor het eerst, en na een aantal herziene drukken is er van dit allereerste boek van Tim Keller nu eindelijk een Nederlandse vertaling beschikbaar, getiteld *Geroepen tot barmhartigheid* (uitgeverij Van Wijnen). Vertaler Wolter Huttinga schrijft in het woord vooraf: 'De kerk realiseert zich vandaag

steeds meer dat zij een levende, zichzelf gevende en een op barmhartigheid gerichte gemeenschap heeft te zijn. (...) [Ik denk dat] op dit punt Kellers boek nog altijd een zeer nodige stimulans biedt om christenen uit een binnenkerkelijke comfortzone te halen.' De proloog van het boek opent met de gelijkenis van de barmhartige Samaritaan en in de inleiding staat de vraag 'wie is mijn naaste?' centraal. Het boek bestaat uit twee delen. Deel 1 biedt Bijbelse principes en deel 2 handvatten voor de praktijk van het kerk-zijn. Het is een mooi, gedegen boek om (nieuwe) diakenen allereerst te helpen een visie te ontwikkelen op hun werk, maar het is vooral, om met Huttinga te spreken, een boek dat zichzelf wil doorvertalen naar de praktijk.

Pinksternoveen

Het Steunpunt liturgie stelde voor de periode tussen Hemelvaart en Pinksteren een zogenaamde pinksternoveen samen. Een noveen is een periode van negen dagen waarin je je op een bepaald feest voorbereidt, in dit geval dus op Pinksteren. De noveen biedt een opzet voor een gezamenlijk ochtend- of avondgebed gedurende de periode van Hemelvaart tot Pinksteren. Hierin staan de koningspsalmen centraal, aangevuld met twee nieuwtestamentische psalmen en een hymnische tekst. De noveen kan op verschillende manieren worden gebruikt, als persoonlijk Bijbellesrooster, maar ook

voor een korte gebedsbijeenkomst met een groep of kring aan het begin of juist aan het einde van de dag. Meer informatie en een voorbeeld zijn te vinden op

www.steunpunt-liturgie.gkv.nl/liturgisch-jaar/pasen.

>> Column

Stiltecoupé

Ik klets graag, dat geef ik meteen toe. Zonder taal zou ik diepongelukkig zijn. Ik ben dan ook blij dat God taal gekozen heeft om zichzelf te laten kennen. En om Hem te eren. Kortgeleden was er alleen nog een zitplek in de stiltecoupé en mijn vermoeidheid dreef me het compartiment met zwijgers in. Bleek er een bekende schuin tegenover me te zitten. We wisselden met gedempte stem een paar woorden. Dat kwam me op een preek van mijn buurman te staan. Ik beleed schuld, maar er was geen genade. Hij ging steeds harder praten en nu wierpen de overige passagiers me ook boze blikken en flinke sssssttttt's toe. Hij had alles veel erger gemaakt en ik voelde me slachtoffer. Een paar vriendelijke woorden uitwisselen mag niet eens? In mijn schaamte en verontwaardiging werd de stiltecoupé voor mij een tempel van individualisering en onverdraagzaamheid, die ik voortaan zou mijden. Terwijl hij bedoeld is als een plek waar je rekening met elkaar houdt.

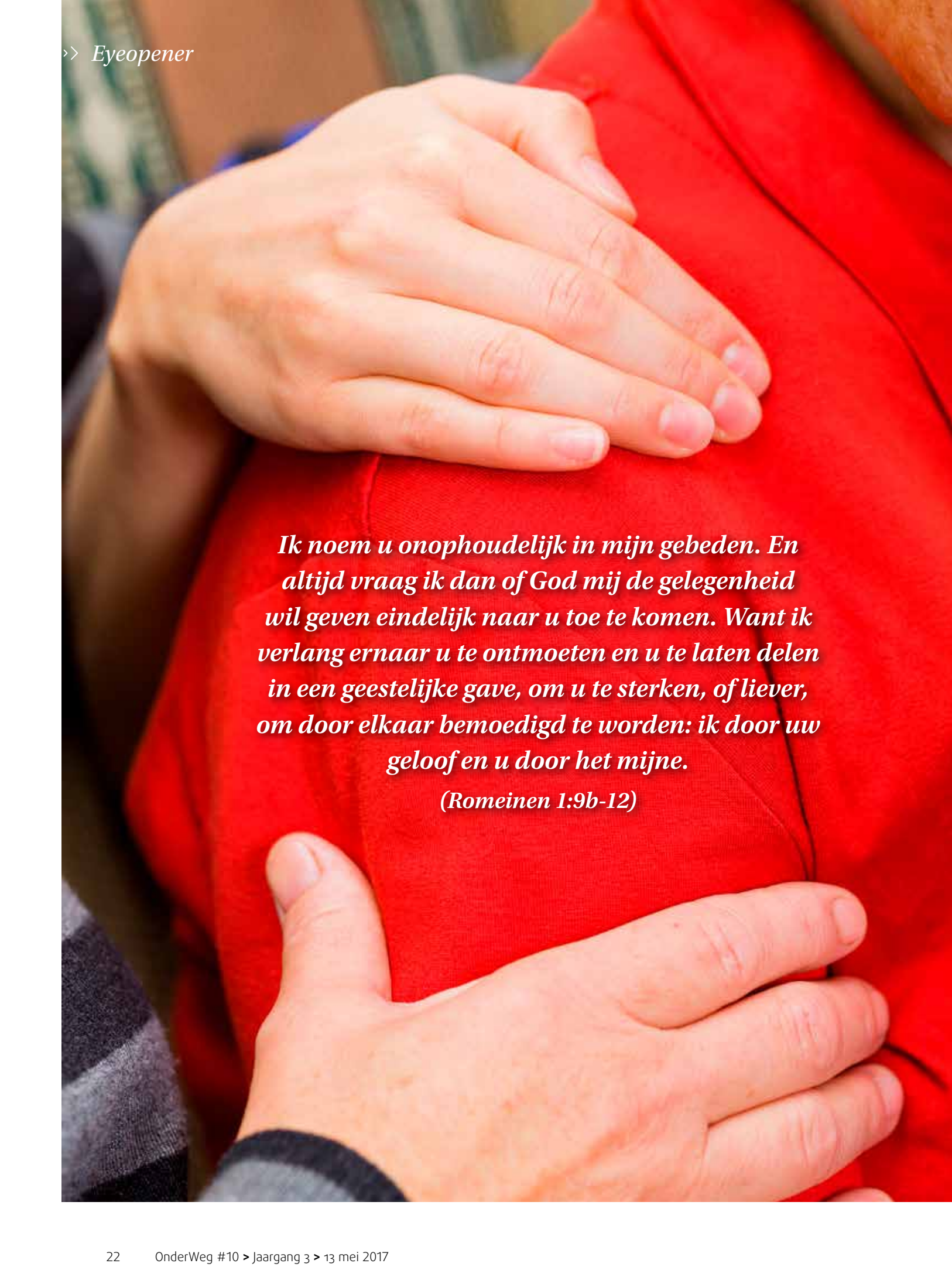
>> Nu wierpen de overige passagiers me ook boze blikken en flinke sssssttttt's toe <<

Vandaag is de trein weer vol. Ik vind nog een klapstoeltje op het balkon. Naast me leest iemand een tijdschrift. Het ziet er bekend uit. Het is *OnderWeg*. Hij is een broeder! Wat zal ik zeggen? Hij is verdiept in de Bijbelstudie. Ik wacht wel, houd mijn woorden wel in. Laat Gods woord eerst spreken. Tot hij mijn column leest, dan zal ik zijn aandacht trekken en een gesprekje aanknopen.

Maar we zijn bij mijn eindstation voor het zover komt. Ik ben opeens jaloers: hij gaat naar zijn werk met zijn hart vol van het Woord, ik met mijn hoofd vol opgekropte woorden van mezelf. Volgende keer toch de stiltecoupé maar weer een kans geven. En als ik dan *OnderWeg* niet bij me heb, dan kan ik er bidden. Zo kan ik toch praten. Met God, want aan Hem wijd ik eigenlijk maar een klein percentage van mijn woorden. Terwijl Hij me het Woord, zijn eigen Zoon heeft gegeven. Daar kan ik op z'n minst in de trein wel stil van worden.

Eline de Boo is schrijfster met een missionaire roeping.

Ik noem u onophoudelijk in mijn gebeden. En altijd vraag ik dan of God mij de gelegenheid wil geven eindelijk naar u toe te komen. Want ik verlang ernaar u te ontmoeten en u te laten delen in een geestelijke gave, om u te sterken, of liever, om door elkaar bemoedigd te worden: ik door uw geloof en u door het mijne.

(Romeinen 1:9b-12)

Elkaar bemoedigen in het geloof

Stel dat je de grote apostel Paulus tegenkomt, hoe zou jij hem dan bemoedigen? Ja, je leest het goed: Paulus heeft bemoediging nodig en hij gaat ervan uit dat jij die kunt geven. Dat schrijft hij zelf aan het begin van zijn brief aan de christenen te Rome.

tekst **Jeroen Sytsma**

Paulus wilde heel graag naar Rome. Als dat steeds maar niet lukt, besluit hij een brief te schrijven. Paulus weet dat hij veel te geven heeft. Hij is immers dienaar van Christus, uitgekozen om het goede nieuws van God te verkondigen. Dus schrijft hij: 'Ik verlang ernaar (...) u te laten delen in een geestelijke gave, om u te sterken.'

En dan, dan is het net of hij even gas terugneemt. Het is net of Paulus denkt: wacht even, dit klinkt wel heel erg als de grote Paulus die de christenen in Rome wel eens eventjes zal helpen. Terwijl Paulus nog nooit in Rome is geweest en schrijft aan een kerk die er zonder hem is gekomen. De toon wordt opeens veel meer gelijkwaardig: 'Ik verlang ernaar u ontmoeten (...) om door elkaar bemoedigd te worden: ik door uw geloof en u door het mijne.' Paulus begint zelfs bij zichzelf, hij noemt eerst zichzelf als degene die bemoediging nodig heeft: 'om door elkaar bemoedigd te worden: ik door uw geloof en u door het mijne'.

Werkplaats

Mooi, die gelijkwaardigheid! En een eyeopener ook voor jou, hoop ik. Plaats mensen niet op een geloofsvoetstuk. Ga er niet zonder te vragen of zonder dat je iemand kent van uit dat het goed gaat met iemand, of met iemands geloof. Ook de grote Paulus had bemoediging nodig.

De andere kant van die gelijkwaardigheid is vertrouwen. Vertrouwen dat jij echt een bemoediging kunt zijn voor een ander. De ander niet te hoog plaatsen,

>> Als jij christen bent,
dan ben je een werkplaats
van de Geest <<

daar hoort meteen bij: plaats jezelf niet te laag. Als jij christen bent, dan ben je een werkplaats van de Geest. En de Geest brengt leven. Vertrouw erop dat ook jij tot zegen voor een ander kunt zijn. Het hart van die zegen is dat je er bent voor de ander. Er zijn. Zo is God zelf ook. Zijn naam is JHWH, wat betekent: Ik ben er voor jou. Jezus' laatste woorden voor zijn hemelvaart waren: 'Ik ben met jullie, alle dagen' (Matteüs 28:20). Hij bemoedigde zijn leerlingen: 'Wees niet bang' (Lucas 12:7). En op het diepste van zijn leven, in Getsemané met de dood voor ogen, had Hij zelf bemoediging nodig. Zijn drie leerlingen hoefden niets te doen, ze hoefden er alleen maar te zijn.

Facebookgeneratie

Bemoediging begint met het niet langer ophouden van de schone schijn. Dat valt nog niet mee, want in onze cultuur ligt de lat hoog. Waag het niet om geen succes te hebben. Wij zijn de Facebookgeneratie: op internet doen we ons leven vaak heel wat leuker voorkomen dan het in werkelijkheid is. Je kunt zomaar gaan denken dat mensen geen bemoediging meer nodig hebben. Iedereen redt zich blijkbaar uit-

>>

>> Bemoediging begint met het niet langer ophouden van de schone schijn <<

stekend. Nou ja, behalve jij dan. Maar dat zal dan wel aan jezelf liggen.

Gelukkig ziet God de binnenkant, je hart. En wat de Bijbel over je hart zegt, kan samengevat worden met: wat heb je veel bemoediging nodig! Wat is het leven moeilijk, wat past er veel verdriet, strijd en zonde in één hart. Wat is er veel moed nodig om te leven, en dus veel bemoediging. En bemoediging *vinden* begint met openheid, niet de schone schijn ophouden. Zoals ook Paulus doet. Hij is open over wat hij moeilijk vindt en over wat hem overkomt. Als je al dacht dat het leven eigenlijk makkelijk zou moeten zijn voor een christen – want je kent God toch? – dan leer je van één van de grootste christenen aller tijden wel dat het anders is.

Worsteling

Paulus kent veel teleurstellingen. Hij wil bijvoorbeeld graag naar Rome toe. Heel graag en al heel lang, maar het lukt niet. Hij wordt tegengehouden. Door God zelf... Paulus begrijpt het niet. Zijn teleurstelling is ook een worsteling met onbegrip over hoe God zijn leven leidt. Het zijn de diepste vragen van het geloof: je weet dat God ook te maken heeft met het lijden, het gaat niet buiten Hem om dat je ongeneeslijk ziek werd, je kind verloor, mislukte in je werk, geen partner vond. Maar je snapt er *helemaal niets* van. Paulus kent ook felle strijd met de zonde. Steeds maar weer tegen God in gaan, terwijl je toch echt graag met God wilt leven. Op Jezus willen lijken, maar zo

ontzettend aan jezelf vastgeplakt zitten. In Romeinen 7 schrijft hij: 'Wat ik verlang te doen, het goede, laat ik na; wat ik wil vermijden, het kwade, dat doe ik. Het kwade dringt zich aan mij op, ook al wil ik het goede doen' (vers 19 en 21). Paulus schreeuwt om bemoediging: 'Wie zal mij, ongelukkig mens, redden uit dit bestaan dat beheerst wordt door de dood?' (vers 24). Maar Paulus weet ook waar bemoediging te vinden is, en zijn uitroep is voor ontelbaar veel christenen een grote bemoediging geweest: 'Dank aan God door Jezus Christus, onze Heer' (vers 25). Paulus is ten slotte ook pijnlijk eerlijk over wat je in de kerk allemaal tegen kunt komen. In Romeinen 14 en 15 noemt hij veroordelen, elkaar de maat nemen, elkaar ergeren, verdeeldheid rond zaken die er helemaal niet toe doen, jezelf het belangrijkste vinden. En in de kerk doen deze dingen extra pijn, want juist in de kerk hoop je opgebouwd te worden en veilig te zijn.

Houvast

Te midden van al die moeite verlangt Paulus naar de ontmoeting met zijn medechristenen in Rome, 'om door elkaar bemoedigd te worden: ik door uw geloof, en u door het mijne'. Paulus ziet het al voor zich: hij komt voor het eerst in Rome en is dan niet alleen! Een hele groep gelovigen wacht hem op. God werkt ook in hun leven. Dat lijkt op wat ik van verschillende oudere gemeenteleden gehoord heb over het moment waarop jongeren belijdenis van hun geloof doen. Daar gaat een grote bemoediging van uit: ze zien dat God ook vandaag nog werkt. Ook deze jonge mensen hebben God leren kennen. God gaat verder met zijn kerk. Hoe bemoedigt Paulus eigenlijk zelf? Het begint bij Paulus allemaal met 'zijn': wie ben ik, wie ben jij? Hij kent zichzelf als geroepen apostel, geroepen door Jezus Christus zelf. Zo geeft hij zich aan de christenen in Rome. Weten wie hij voor God is, dat is een bemoediging voor Paulus zelf, maar ook voor de mensen met wie hij omgaat. Zijn sterke ik straalt op hen af. En wie ben jij dan? Volgens Paulus ben je een geroepen heilige, een geliefde van God. Geroepen, dat betekent: God roept je in beweging, Hij heeft een plan met je. En geliefd, dat betekent: je hebt grond onder de voeten, houvast, wat er ook gebeurt, want met God is het goed. De liefde van God ontvangen is een bron om uit te putten. Het is christelijke bemoediging op z'n diepste: ik kan er voor jou zijn, omdat ik weet dat God er voor mij is.

Jeroen Sytsma is predikant van de Koningskerk (GKv) in Zwolle.

Om over na te denken

- Misschien ben je weleens bemoedigd door het geloof van een ander. Kun je een voorbeeld geven van zo'n bemoediging? Als je deze ervaring niet kent, hoe komt dat denk je?
- Hoe kun jij een bemoediging voor anderen zijn?
- Welke Bijbeltekst is een grote bemoediging voor jou? Wie zou jij ermee kunnen bemoedigen?
- Paulus vertelt in elke brief dat hij voor de mensen bidt. Wie weet dat jij voor hem of haar bidt?
- Er is ook mislukte bemoediging. Goedbedoeld meestal, maar mislukt. 'O ja, dat heb ik ook gehad, en mijn achterbuurvrouw ook en toen...' 'Bid maar veel, en de Heer zal je zegenen.' 'Vergeet niet dat er ook mooie dingen zijn.' 'Getrouwd zijn is ook niet alles hoor.' Welke ervaring heb jij hiermee? Hoe kun je dit beter doen?

yachad

In de ogen van God neemt het Joodse volk nog steeds een bijzondere plaats in. Maar waarom? En wat betekent dat voor ons?

De film 'TERUG NAAR JERUZALEM' vertelt het indringende verhaal van Messiasbelijdende joden in Israël

Kijk voor meer informatie en ondersteunend (bijbelstudie en bespreek-) materiaal op onze website: www.yachad.nl

Inspiratie voor reisgenoten

“OnderWeg is een actuele bron van toerusting en inspiratie voor iedereen die kerkelijk betrokken is.”

Neem een proefabonnement: www.onderwegonline.nl
Eerste drie maanden gratis!

OnderWeg

richting inspiratie

Adverteren in *OnderWeg*?

De voordelen:

- » De oplage is groot.
- » Het tarief is aantrekkelijk.
- » De nummers blijven lang bewaard.

Informatie en reserveringen: Nico Postuma, adverteren@onderwegonline.nl.
Vind alle tarieven en formaten ook terug op www.onderwegonline.nl/adverteren.

www.onderwegonline.nl

OnderWeg

Bart Nitrauw is actief in de jeugdzorg en al vijftig jaar organist

'Laten we oog hebben voor de zuigkracht van onze cultuur'

Als bestuurder van jeugdhulporganisatie SGJ maakte Bart Nitrauw mee wat zich allemaal in christelijke gezinnen afspeelt. Hij waardeert de huidige openheid in gezinnen, maar waarschuwt voor de zuigkracht van de cultuur. Echt onbevangen in de wereld leven, gaat wat hem betreft niet. 'Ik kijk geestelijk naar de werkelijkheid. En dat levert permanent spanning op.' In de loop van dit jaar dient zijn pensioen zich aan. Een persoonlijk gesprek met Nitrauw, tegenwoordig directeur jeugdbescherming bij het Leger des Heils.

tekst **Eibert Messelink**
beeld **Jaco Klamer**

'Ik ben net 65, in oktober stop ik met werken. Ik ben de oudste van een gezin van negen kinderen. Mijn vader leeft nog, hij is 91. Ik deed achtereenvolgens de ulo in Zwolle, de gereformeerde havo in Amersfoort, militaire dienst, en de sociale academie in Zwolle. In 1976 trouwde ik met Lyda, nog altijd mijn vrouw. We kregen drie meiden en twee jongens. Ze zijn allemaal getrouwd, we hebben nu twaalf kleinkinderen. We

kerken in de GKv in onze woonplaats Nijkerk.'

Werk

'In 1977 kreeg ik mijn eerste baan in de gemeente Aalburg. Ik werd opbouwwerker op het platteland – van oorsprong overigens een stadsberoep. Ik hielp burgers bij het organiseren van allerlei voorzieningen: een jeugdsoos opzetten, kinderkampen organiseren, belangenbehartiging. Aalburg was een orthodox-christelijke gemeente, maar in mijn functie was ik vooral actief voor niet-kerkelijken. Ik kwam uit een gereformeerd-vrijgemaakt nest, uit een sterk antithetisch milieu. Kerk en wereld, geloof en ongeloof stonden tegenover elkaar. Maar in die tijd leerde ik in de wereld te staan en te werken. Ik werkte bijvoorbeeld mee aan vrouwenemancipatie via de VOS-cursus: Vrouwen Oriënteren zich op de Samenleving. Er kwam verzet uit de kerken, maar later ontstond er een christelijke pendant.'

Jeugdzorg

'In mijn tweede baan, bij Groot Emaus (onderdeel van 's-Heeren Loo), deed ik ervaring op met organiseren van scholing en managementadvies. De vacature bij de gereformeerde jeugdzorgorganisatie SGJ was mij vervolgens op het lijf geschreven. Ik heb er zestien jaar gewerkt. Veel methoden in de hulpverlening hebben hun oorsprong in een humanistisch mensbeeld. Moet je die methoden dus links laten liggen? Dat was een belangrijke vraag die speelde. Mijn antwoord was: nee, natuurlijk niet. Goed denkwerk is altijd bruikbaar. Dat is een les die ik mijn hele leven heb gepraktiseerd. Ik zeg altijd: een christen kan nooit zijn geloofsbril afzetten. Die geloofsbril helpt mij te zien tot waar methoden realistisch zijn en waar ze doorschieten. Bidden hoorde bij ons niet tot het normale pakket van hulpverlening, want onze hulpverleners zijn geen evangelisten en pastores. Soms werd er wel gebeden, maar niet

>> 'Dan kun je beter even niet met elkaar bidden' <<

standaard. En soms bewust niet. De jeugdzorg heeft harde kanten: kinderen worden op last van de rechter bij ouders uit huis gehaald. Ouders willen weleens samen bidden, om te beleven dat 'we toch broeders en zusters zijn'. Lees: dat we niet zo hard met elkaar om moeten gaan. Dan kun je beter even niet met elkaar bidden.'

Opvoeden

'In de reformatorische wereld zie je – ik generaliseer – een duidelijk opvoedpatroon: streng opvoeden tot de kinderen een jaar of 18 zijn, daarna springen ze behoorlijk uit de band, en een paar jaar later trouwen ze en krijgen ze kinderen, die ze weer even strikt opvoeden. Ik ben daar niet jaloers op. Mijn model is dat van begeleide confrontatie. Het is gezond om je kinderen nadrukkelijk vanuit het geloof hun eigen verantwoordelijkheid te leren. Wat mij betreft mogen de kerken in morele en ethische zin wel wat meer piketpaaltjes slaan. Hoe ga je om met seksualiteit en met verdovende middelen? Alles gebeurt hoor, steek niet je kop in het zand. Je ziet onder Nederlands-gereformeerden en gereformeerd-vrijgemaakten een toenemende open gezinscultuur. Ouders en kinderen spreken met elkaar. Dat geeft lucht aan gespannen verhoudingen in gezinnen. Het leidt tot een afname van de jeugdzorgproblematiek. Ik zie ook een veel grotere bereidheid om hulp in te schakelen als dat nodig is. Het taboe is er veel meer af.'

Reformatorisch

'In de tijd van de SGJ heb ik goede contacten opgebouwd binnen de Ge-

>>

reformeerde Gemeenten en de Gereformeerde Gemeenten in Nederland. Vooral die laatste vormen een bijzondere gemeenschap. Ik houd van die mensen. Ze hebben in Nederland ongeveer 25 basisscholen en gebruiken een eigen lespakket over christelijke identiteit. Deze Schildserie wordt ontwikkeld door het Ds. G.H. Kerstencentrum, een eigen pedagogisch en onderwijskundig instituut. Allerlei ethische onderwerpen komen in deze boekjes langs: Mag je een badpak aan? Mag je als bruid een witte jurk aan? Het is heel belerend en beschermend. Het is aandoenlijk hoe ze het kwaad proberen buiten te houden. Maar ik heb er ook veel respect voor.'

'In deze kringen is de buitenwereld ronduit de boze buitenwereld. Zij vinden eigenlijk dat de overheid van hun kinderen moet afblijven. Ik had een keer te maken met een casus waarin twee kinderen uit huis zouden worden geplaatst, maar door een schooldirecteur werden verborgen. Toen ik erachter kwam, zei ik: "Dit kan echt niet. Als ik dit nog een keer meemaak, doe ik aangifte." Ze willen elkaar zo sterk tegen de boze buitenwereld beschermen, dat ze soms voor lief nemen dat er intern zaken misgaan. Dat leidt ertoe dat ze seksueel misbruik oprecht en scherp veroordelen, maar het tegelijk niet echt grondig aanpakken.'

'Over die Schildserie heb ik een keer een kritische opmerking gemaakt. In één van die boekjes werd de vraag gesteld: mag een kind het Onzevader bidden? Dat spreekt in die kringen namelijk niet vanzelf. Als je het Onzevader bidt, eigen je jezelf de status toe van kind van God. En ze zijn er niet van overtuigd dat die status iedereen zomaar toekomt. Het gegeven antwoord was: ja, een kind mag het Onzevader bidden, als het kind bij het woord "Vader" dan maar denkt aan "schepper". Toen dacht ik: nu bel ik ze op, hiervoor zit ik in de jeugdzorg. Ik heb de directeur van het Kerstencentrum indringend gevraagd om de Heidel-

Bart Nitrau: 'Van collega-organisten leerde ik in stijl harmoniseren en zorgvuldig voor- spelen, passend bij de preektekst. Er ging een wereld voor me open.'

bergse Catechismus zondag 46 vraag en antwoord 120 nog eens grondig te lezen. "Christus wil reeds bij het begin van ons gebed in ons het kinderlijk ontzag en vertrouwen jegens God wekken..." Het prachtige in het geloof vind ik altijd: je mag worden wie je in Christus al bent. Dat zit er bij mij diep in.'

Evangelisch

'Ik merk aan mijzelf dat ik met hart en ziel vanuit de gereformeerde belijdenis denk en voel. Ik kan moeilijk tegen sterk aanmatigende theologische claims van de evangelische wereld. Per 1 januari 2016 hebben we de jeugdbeschermingspoot van de SGJ ondergebracht bij het Leger des Heils. Ik ben meegegaan naar het Leger des Heils, mijn huidige werkgever. Ik proef er de sfeer van de oude opwekkingsbeweging: er is een sterk accent op victorie, blijdschap en vreugde. De vrijmoedigheid bij het Leger des Heils vind ik oprecht mooi. In Slowakije maakte ik mee hoe ze zich inzetten voor de Roma. Prachtig hoe ze vanuit hun kerkgenootschap midden in de wereld staan. In zo'n Roma-compound zetten ze een kathedraal neer, beginnen met zingen

en bidden en kijken of ze iets kunnen doen. Maar ik vind het confronterend dat de sacramenten categorisch niet worden gevierd. Brood en wijn bepalen je bij het lichaam van Christus, bij de noodzaak van het kruis. Het besef dat we schuldig staan, is totaal afwezig.'

Gereformeerd

'In gereformeerd Nederland zie ik een sterk accent op de liefde van Christus. Hoe mooi is dat! Fantastisch! Tegelijk zie ik dat de prediking niet meer georiënteerd is op het feit dat mensen van nature geneigd zijn bij God weg te lopen. Ik proef een klimaat waarin we ervan overtuigd zijn dat we een stap verder zijn: zonde en verderf hebben we een beetje achter de rug. Voor mij is het een puzzel. Elementen als verootmoediging en schuldbelijdenis ebben weg uit de liturgie. We moderniseren onze liturgie, prima. Maar ik heb het gevoel dat de nieuwe liturgie een voertuig is voor een andere theologie. Ik vind de klassieke liturgie prachtig: je begint met verootmoediging, met belijden van schuld en gebed om de Geest. We komen met lege handen, we hebben niets verdiend. Mag

het vanaf het begin ook gewoon een feest zijn, waarin we God met lofprijzing ontmoeten? Zeker. Maar als het dat alleen is, gaat het mis.'

Wereld

'Hoe verhoud ik me als christen tot de wereld om me heen? Dat is na veertig jaar werk nog altijd een beetje mijn strijd. Ik kijk geestelijk naar de werkelijkheid. En dat levert permanent spanning op. Hoe graag ik ook samenwerk in collegiale kringen in de jeugdbescherming – en ik doe het van harte –, ik ondervind de antithese nog steeds. Ik zie deze wereld als een voortdurend strijdtoneel tussen oude en nieuwe mens, tussen wereld en Christus. Daarom zijn de psalmen mij zo dierbaar: in alle woestheid zijn het heel bemoedigende teksten. Ik begrijp de strijd van David en

>> 'Ik begrijp de strijd van David en de profeten' <<

de profeten. Ik sta in een lange traditie. Het wordt hier pas stabiel als de Heer Jezus terugkomt. Tot die tijd is het een worsteling om in je leven van Christus te zijn en toch midden in de wereld te staan. Wat is het belangrijk dat we oog hebben voor de enorme zuigkracht van de cultuur. Laten we dicht bij onze jongeren staan. Ze leven in een heel open wereld met sterke invloeden. Voordeel is dat het gesprek in de gezinnen veel makkelijker gaat. Echt een groot voordeel. Ouders staan niet alleen maar op hun strepen. Kinderen zien hun ouders ook als gelovigen die hun strijd voeren. Ouders durven kwetsbaarder te zijn, dat is ronduit positief.'

Hemel

'Ik speel vanaf mijn 15e orgel in kerkdiensten, dat is al vijftig jaar lang. Daarnaast ben ik cantor van het kerkkoor. Toen ik in Nijkerk kwam, kreeg ik een stel collega's die mij een prachtige verdiepingsslag hebben bezorgd. Ik kon goed improviseren, ik speelde heel makkelijk. Maar ik leerde van hen in stijl harmoniseren en zorgvuldig voorspelen, passend bij de preektekst. Er ging een wereld voor me open. Onze God troont op de lofzang van zijn volk. Ik heb gevoel voor schoonheid ontwikkeld en de waarde voor God daarvan leren inzien. Ons lied bereikt immers de hemel. Ik heb geleerd de mensen te laten zingen. Cadans, tempo, slag, inzetten zijn belangrijke elementen. Goede afspraken daarover met collega's zorgen voor eenheid in de begeleiding. Ik zie een parallel met mijn werk, met het leiden van een organisatie. Het begeleiden van de gemeentezang geeft me dezelfde voldoening.'

Embert Messelink (NGK) is zelfstandig tekstschrijver.

>> Column

De tragiek van het veranderen

Eind maart verscheen de brochure *Apologie. Deformatie of reformatie* van een zekere Joannes Hilarius Lindeboom (<https://manvrouwkerk.wordpress.com/artikelen>), waarin de auteur onder pseudoniem zijn 'bekeringsverhaal' vertelt. Hij is veranderd: van tegenstander tot voorstander van de vrouw in het ambt. De brochure is knap geschreven en mooi ontworpen; de invalshoek is theologisch. Toen ik deze brochure las, moest ik meteen denken aan het boek *De structuur van wetenschappelijke revoluties* van Thomas Kuhn.

Kuhn heeft onderzoek gedaan naar 'revoluties' in de wetenschap. Hij laat zien dat er in de wetenschap soms sprongsgewijze veranderingen zijn. Bijvoorbeeld als een oude theorie vervangen wordt door een nieuwe. Uit zijn onderzoek blijkt dat bij dit soort revoluties wetenschappelijke feiten niet altijd de doorslag geven, maar dat groepsprocessen een grote rol spelen. Na de revolutie ontstaan er twee groepen: aanhangers van de oude theorie en aanhangers van de nieuwe theorie. De communicatie tussen de groepen blijkt slecht te gaan: ze bereiken elkaar niet meer. In de loop van de tijd blijkt de groep aanhangers van de oude theorie kleiner te worden: sommigen 'bekerden' zich en anderen overlijden.

>> Ondanks een positieve intentie lukt het vaak niet om de ander te bereiken <<

Vergelijkbare processen vind je ook in de kerk. Een goed voorbeeld is de discussie over man, vrouw en ambt. Zowel de aanhangers van de 'oude theorie' als die van de 'nieuwe theorie' organiseren zich. Elke groep heeft zijn eigen argumenten en zijn eigen manier van redeneren. Ondanks een positieve intentie lukt het vaak niet om de ander te bereiken. Ook kent de kerk haar eigen variant van het kleiner wordende aantal tegenstanders: de tegenstanders splitsen zich af. Het lijkt een sociologische wet waar we – hoe verdrietig dat ook is – niet aan kunnen ontkomen. 'Revoluties' eisen altijd hun tol. Daarin zou ook wel eens de tragiek kunnen liggen van Lindeboom. Hij (of is het een zij?) heeft de intentie om tegenstanders te bereiken, maar dat zal hem (haar?) waarschijnlijk niet lukken.

Maarten Verkerk is onder meer bijzonder hoogleraar filosofie aan de TU Eindhoven en de Universiteit Maastricht.

Kun je in de kerk jezelf zijn?

In trainingen en begeleidingsgesprekken spreek ik vaak met jeugdleiders over hun verlangen voor jongeren. Ze zeggen dan altijd het belangrijk te vinden dat jongeren zichzelf kunnen zijn in de kerk. Het is bijna een cliché en nogal abstract ook. Want wat bedoel je daar precies mee? Tegelijk blijkt uit het gesprek dat ik voor dit artikel met een jongere voerde, dat het inderdaad erg belangrijk is.

Agenda

- 16 en 17 mei: Conferentie van INNOV8 voor (semi-)professionele kerkelijk jeugdwerkers. Thema: POP-UP. Zie www.missionederland.nl/innov8.
- 2 tot 5 juni: Pinksterconferentie 2017. Thema: Gods Geest geeft LEV. Meer hierover op www.opwekking.nl.
- 10 juni: EO-Jongerendag, GelreDome Arnhem. Thema: *Fear not*. Zie www.eo-acties.nl/eo-jongerendag.
- 22 tot 28 juli: New Wine Zomerconferentie. Thema: God in ons midden. Meer hierover op www.new-wine.nl/zomerconferentie.
- 27 juli tot 2 augustus: TeenStreet in Offenburg (Duitsland). Thema: *Unshakeable*. Zie www.om.org/teenstreet/nl_NL/content/teenstreet17.

tekst **Karen Scheele**

Laat me je voorstellen aan Jari. Jari is 18 jaar en woont met zijn ouders, twee broertjes en een zusje in een dorp in de Betuwe. Hij volgt een opleiding tot servicemedewerker. Hiervoor werkt hij dertig uur per week bij McDonald's en gaat hij één dag in de week naar school. Voordat hij aan deze opleiding begon, deed hij de sportopleiding. Die liep niet helemaal lekker en was niet wat hij ervan had verwacht. Daarom is hij daarmee gestopt. Hij vond het jammer dat zijn mentor er zo moeilijk over deed, terwijl dat volgens hem helemaal niet nodig was. Uiteindelijk bleek het gedoe om niets. Hij heeft zijn besluit doorgezet en even de tijd genomen om na te denken over wat hij daarna zou gaan doen. Hij heeft toen voor deze opleiding gekozen en zit er op zijn plek. Het werken vindt hij leuk.

Losse schroeven

Naast zijn werk voetbalt hij of spreekt hij af met vrienden. Op zaterdagavond gaat hij altijd naar de interkerkelijke jeugdgroep in het dorp. Ook heeft hij alweer drie jaar een relatie. Het leukste aan zijn vriendin vindt hij 'dat ze zo lekker zichzelf is bij mij'.

Jezelf zijn vindt Jari belangrijk. Zelf kan hij goed zichzelf zijn in de jeugdgroep. Hij zit in het bestuur ervan. Toen hij daar begon, stond de jeugdgroep al een tijdje op losse schroeven en leek het bijna afgelopen. Hij had er eigenlijk niet zo veel zin meer in, maar samen met een paar oud-bestuursleden hebben ze toch de schouders eronder gezet en nu hebben ze er weer veel plezier in. Van deze ervaring heeft hij iets geleerd wat hij erg belangrijk vindt: nooit opgeven.

De jeugdgroep is een plek waar hij gekan doen, waar gezelligheid is, maar waar je ook serieus kunt zijn. Er worden allerlei leuke dingen gedaan, ze bidden, doen Bijbelstudie en praten met elkaar over het geloof. Het speelt totaal geen rol of je gereformeerd, hervormd, evangelisch of nog wat anders bent. Het enthousiasme van de groep helpt hem in zijn geloof. Daarom

>> Het enthousiasme van de groep helpt hem in zijn geloof <<

Jari (niet de jongen op de foto) wil graag zijn eigen keuzes maken en vindt dat mensen niet te moeilijk moeten doen. Het is voor hem belangrijk dat hij en de mensen om hem heen zichzelf kunnen zijn.

is hij blij dat hij indertijd niet heeft opgegeven, maar toch door is gegaan, zodat hij nu deze plek heeft. Hij zet zich er graag voor in.

Tof

Vroeger ging hij met zijn ouders naar één van de kerken in het dorp. Later gingen zijn ouders een tijdje naar een evangelische gemeente. Zelf gaat hij niet meer naar de kerk, het spreekt hem duidelijk niet aan: 'Ik val er in slaap.' Toch is het geloof voor hem erg belangrijk. Dat heeft hij ook meegekregen van zijn ouders. Op de vraag wat het mooiste is wat hij van hen heeft geleerd, antwoordt hij dat het veel indruk op hem heeft gemaakt dat ze zich op latere leeftijd hebben laten dopen. Hij vindt het tof dat ze dat durfden. Van dichtbij maakte hij mee dat het een grote impact had en heeft op hun geloofsleven en dat vindt hij erg bijzonder.

Zondag

Jari is een rustige, echt aardige jongen. Hij is geen kletskaus, maar wel erg gezellig en hij kan het met veel mensen goed vinden. Hij wil graag zijn eigen keuzes maken en vindt dat mensen niet te moeilijk moeten doen. Daarnaast is het voor hem dus inderdaad belangrijk dat hij en de mensen om hem heen zichzelf kunnen zijn.

Waarom spreekt de kerk Jari dan niet aan? Zo'n plek kan de kerk toch ook zijn? Het lijkt erop dat hij bij 'kerk' vooral aan de dienst op zondag denkt. Daarin vindt hij dat dus in ieder geval niet terug. Maar volgens mij is de jeugdgroep waar Jari actief deel van uitmaakt ook de kerk. Het is een plek waar ze samen zijn, over wezenlijke onderwerpen praten, de ontmoeting met God zoeken en van Hem en van elkaar leren. En er is niet veel gedoe. Dat brengt me tot een aantal vragen om over na te denken:

1. Wat is de kerk?
2. Willen we jongeren bij de zondagse eredienst betrekken? Waarom?
3. Hoe maken we meer ruimte voor plezier en ontmoeting in de eredienst?
4. Zijn er zaken waar wij druk mee zijn die jongeren maar 'gedoe' vinden? Waarom is dat zo?

Vaak hoor ik dat jongeren zich niet actief in zouden zetten voor de kerk. Jari is actief bezig met zijn jeugdgroep. Hij was er bijna mee gestopt, maar omdat er oudere jongeren waren die in hem en in de groep geloofden, is hij ermee doorgegaan. Hij is geen consument, maar zet zich echt in. We hoeven jongeren niet te pampieren. Laten we oog hebben voor hun mogelijkheden en laten zien dat we in ze geloven!

Karen Scheele is jeugdwerkadviseur bij het NGJ. Met bijdragen van Paul Smit (NGJ) en Anko Oussoren (Praktijkcentrum GKv). De naam Jari is vanwege zijn privacy gefingeerd.

Media/tips

- In het artikel worden enkele vragen gesteld. Ga eens met jongeren over deze vragen in gesprek.
- Gerlof Wiersma schreef recentelijk twee artikelen over jongeren en de kerkdienst. Zie www.royalmission.nl/2017/04/jongeren-en-ouderendienst-nee en www.royalmission.nl/2017/03/verandering-spijs-doeten. Welke dilemma's en uitdagingen herken je? Bespreek dit met elkaar.

Genezing ontvangen

Samen met God werken aan herstel

Een verminderde gezondheid heeft invloed op je relatie met God, jezelf en anderen. Dit dagboek is voor mensen met een chronische ziekte én hun familie en betrokkenen.

Twaalf weken lang geeft **Evermoet van den Berg** voor elke dag een bemoedigend Bijbelvers, uitleg, vragen en tips. In de vormgeving is rekening gehouden met lezers die leesproblemen ervaren of vermoeidheid.

Evermoet van den Berg is lid van Hoop voor Noord te Amsterdam.

Buijten & Schipperheijn Motief

www.buijten-motief.nl – 192 p. – € 14,90 – in de boekhandel

TE KOOP:

Loozermars Noord 28 Gramsbergen(Ov).

Fraai aan park gelegen vrijstaand woonhuis met aangebouwde garage/berging, dubbele carport en overdekt zonneterras.

De woning is goed onderhouden en beschikt over een fraai uitzicht over het park vanuit de woonkamer en vanaf het terras.

Info: Mijn Makelaar Vechtdal Hardenberg.

Tel: 0523-271850

Een hypotheek voor uw kerkelijke gemeente onmogelijk?

Bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer kennen we de kerkelijke markt als geen ander! Veel kerkelijke gemeenten zijn u voorgegaan en hebben de financiering tot volle tevredenheid bij SKG ondergebracht. Bij SKG kunt u terecht voor:

- een nieuwe financiering
- oversluiten huidige financiering
- passend advies voor uw kerkelijke gemeente

Vraag vrijblijvend een gesprek aan (0182) 58 80 00 of kijk voor meer informatie www.skggouda.nl.